

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Entréplanteringar för villaträdgårdar

– en välkomnande växtkomposition.

Front garden design for small houses
- a welcoming composition of plants.

Ida Larzenius

Entréplanteringar för villaträdgårdar – en välkomnande växtkomposition

Front garden design for small houses – a welcoming composition of plants

Ida Larzenius

Handledare: Julia Andersson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Petra Thorpert, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0798

Program/utbildning: Trädgårdsingenjör: design - kandidatprogram

Urgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2016

Omslagsbild: Ida Larzenius

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Entréträdgård, entréeplanteringar, växtkomposition, hårdgjorda ytor

Ordförklaring: Ståndort = växtplatsen och dess förhållanden som klimat, fukttillgång, ljus, vind, jordmån mm.

Entréträdgård = den del av trädgården som leder fram till husets entré.

Humus = organiskt material i marken, bestående mest av döda växtrester.

Geofyter = Lök- och knölväxter.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

FÖRORD

Detta kandidatarbete skrivs inom trädgårdsingenjörsprogrammet inriktning design. Det omfattar 15 högskolepoäng och ingår som en avslutande kurs det tredje studieåret. Det sista av tre fantastiska år i en inspirerande miljö. Jag ångrar inte en sekund att jag valde att lämna en karriär inom produktutveckling och konstruktion för att få sätta mig in i växternas värld. Tanken på detta arbete kom till för att jag ville lösa ett trädgårdsrelaterat problem. Ganska snabbt föll tankarna på det ökade antalet hårdgjorda entréträdgårdar i villaområdena. Plattsättningar, kullersten och singel framför huset är en vanlig syn idag. De bidrar till en hård och ogästvänlig gatumiljö och det finns så mycket bättre alternativ. Efter att jag gjort praktik i Nederländerna under sommaren blev kontrasten till hur det skulle kunna se ut väldigt stark. Där har nästan alla en prunkande entréträdgård fylld med blommande perenner och buskar. Några få, vad min chef kallade, ”Kitty litter gardens”, finns men inte alls i samma utsträckning som här.

Jag vill främst tacka min handledare Julia Andersson för att hon fått mig att fokusera på rätt saker och inte sväva ut allt för mycket. Hennes konstruktiva kritik har varit värdefull för mitt arbete. Ett stort tack till alla som ställde upp på intervjuer och som trots det inte fick plats i arbetet i slutändan. Sist men inte minst vill jag tacka min familj och mina vänner för stöd och förståelse under utbildningens gång. Jag hoppas att min frånvaro och bristande uppmärksamhet den senaste tiden inte har skrämt iväg er.

Alnarp 2016-01-03

Ida Larzenius

SAMMANFATTNING

I takt med att städerna förtätas ökar de hårdgjorda ytorna i samhället vilket har flera negativa effekter på miljö och dagvattenhantering. Många kommuner vidtar åtgärder i planeringen av nya områden för att motverka detta. Man planerar in grönytor redan från start. Men för villaträdgårdar finns det inga regleringar. Det blir allt vanligare med hårdgjorda entréträdgårdar. Sten, singel, betong och asfalt får ersätta gräs och planteringar. Detta ger ett hårt och ogästvänligt mikroklimat samtidigt som det ökar dagvattenhanteringen för kommunen och minskar den biologiska mångfalden. Genom att visa på de negativa effekterna av hårdgjorda ytor och erbjuda gestaltungsförslag för planteringar i entréträdgårdar kanske vi kan gå ett steg i riktningen mot ett grönare samhälle.

För att lyckas med detta har en litteraturstudie genomförts inom områden som trädgårdshistoria, entréträdgårdar, hårdgjorda ytor och växtkomposition. En platsundersökning har genomförts för att få en känsla för hur många som valt att hårdgöra sina entréträdgårdar. Detta resulterar i två gestaltungsförslag anpassade efter två olika ståndorter, en i sol och en i skugga. De är tänkta att kunna användas av villaägare för att själva anlägga en plantering.

Entréträdgårdarnas utseende grundar sig till stor del i funktionalismens ideal som gjorde sitt inträde under 1930-talet. Den stora gräsmattan och de låga staketerna som tillåter insyn är ideal från den tiden. På senare år har andra mer individualistiska trädgårdar med höga staket och mindre gräsmatta uppkommit men den gamla typen av trädgård är fortfarande vanlig. Platsundersökningen visar att ca 30 % av villaträdgårdarna i områden byggda från 1950 och framåt, i Skåne, har hårdgjorda entréträdgårdar. Tvärt emot vad många tror är dessa ytor inte underhållsfria och uppstår det skador blir de permanenta. Ökandet av hårdgjorda ytor påfrestar dagvattensystemen och kan få översvämningar som följd

Växtkomposition handlar om att bygga en helhet av flera komponenter. Det får man genom att hitta en balans mellan kontrast och harmoni. För att få till en hållbar plantering krävs att växtvalet anpassas efter platsen och att grundarbetet är noga utfört. Detta har tagits till fakta i arbetet med gestaltungsförslagen. De båda förslagen består av fyra ståndortsanpassade planteringar som kan kombineras på olika sätt till olika platser. Växtkompositionen erbjuder något vackert att titta på under hela året samtidigt som de utgör insynsskydd och markerar den privata sfären på ett välkomnande sätt.

Gestaltungsförslagen kan användas som inspiration och underlag för villaägare när de planerar sina entréträdgårdar. De skall ge inspiration till att plantera istället för att hårdgöra och göra att man kan överlägga att offra lite tid på att rensa ogräs i utbyte mot en bättre miljö för alla.

ABSTRACT

As more and more people move into cities paved surfaces increases. This has several negative effects on environment and the handling of surface water. Many municipalities are taking actions in the planning of new areas to counteract this. Planning in green space right from the start. But for the private home gardens there are no regulations. It is getting common with paved front gardens. Stone, gravel, concrete and asphalt replaces lawns and borders.

This gives a hard and inhospitable microclimate and increases surface water management for the municipality and reduces biodiversity. By demonstrating the negative effects of hard surfaces and suggesting better alternatives, perhaps we can take step towards a greener society.

To achieve this, a literature study was carried out in the areas of garden history, front gardens, paved surfaces and plant composition. A site investigation has been conducted to get a feel for how many house owners has chosen to pave their front gardens. This results in two design proposals. Fit for to two different habitats, one sunny and one shaded. The proposals are meant to be used by homeowners themselves when planning their front garden.

The style of front gardens in Sweden is largely based on the functional style that was introduced in the 1930s. The large lawns and low fences that allow transparency is a trace from that time. In recent years, other more individualistic gardens with higher fences and smaller lawns has emerged but the old type of garden is still common. The site investigation shows that approximately 30% of the front gardens are paved. This is in areas in the Scania province built from 1950 and onwards. Contrary to what many believe, these surfaces are not maintenance free. An increase of paved surfaces, strains the water systems with flooding as a result.

Garden design is about making an ensemble of several components. This can be achieved by finding a balance between the contrast and harmony. To make a low-maintenance garden it requires that the right plants are chosen for the habitat. And that the ground work is properly done. This has been taken into consideration when making the design proposals. The two proposals consist of four parts that can be combined in different ways.

The design proposals can be used as inspiration for homeowners when planning their front gardens. They should give inspiration to choose plants before paving and make people consider to sacrifice a bit of time for weeding in exchange for a better environment.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	III
Sammanfattning	IV
Abstract.....	IV
Innehållsförteckning	V
1 Inledning.....	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE OCH MÅL.....	1
1.3 MATERIAL OCH METOD	1
1.3.1 <i>Platsundersökning</i>	1
1.3.2 <i>Litteraturstudie</i>	1
1.3.3 <i>Gestaltningförslag</i>	2
1.4 AVGRÄNSNING.....	2
2 Platsundersökning	2
3 Litteraturstudier	3
3.1 HISTORIA.....	3
3.2 TRÄDGÅRDSTRENDER 2015	3
3.3 ENTRÉTRÄDGÅRDEN.....	3
3.4 HÅRDGJORDA YTOR	4
3.5 VÄXTKOMPOSITION	4
3.6 PROFFSENS SYN PÅ VÄXTKOMPOSITION OCH SKÖTSEL	5
4 Gestaltningförslag.....	6
4.1 SKUGGPLANTERING.....	7
4.2 SOLPLANTERING	10
5 Diskussion.....	13
6 Slutsatser	15
7 Källförteckning.....	16
8 Bilagor.....	17

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Idag väljer många villaägare att hårdgöra stora ytor av sina trädgårdar genom att sätta sten, asfaltera eller lägga singel. Det är framförallt entréträdgården, det vill säga den del av trädgården som leder fram till husets entré, som får denna behandling. Anledningarna till detta kan vara flera, praktiska, ekonomiska eller estetiska. Man vill ha en lättskött trädgård och anser att växter kräver för mycket arbete. Samtidigt skall entréträdgården rymma flera funktioner som kan underlättas av en hårdgjord yta t.ex. bilparkering, cykelparkering och sophantering. En annan stor anledning till att det spridit sig kan vara att man tar inspiration ifrån grannar och vill göra något liknade själv.

En bra designad sten- och grusträdgård kan vara fin och harmonisk men i det flesta fall blir resultatet inte speciellt inspirerande. De negativa konsekvenserna av de hårdgjorda ytorna är inte bara estetiska. Det bidrar till ökade problem vid kraftiga skyfall genom att vattnet inte kan infiltreras i marken, dagvattensystem fylls upp, med översvämningar som följd. Den biologiska mångfalden minskar när man tar bort grönytor och man skapar ogästvänliga mikroklimat som ingen vill vistas i. Hårdgjorda ytor kan bli kokheta på sommaren och frånvaron av lövverk kan skapa vindtunnlar. Ytorna kräver underhåll i form av ogrärensning. Detta löser många genom att bespruta ytan med gift eller genom att bränna bort ogräset. Åtgärder som är negativa för miljön. Dessutom kostar de ganska mycket att anlägga. Skador som uppstår är permanenta och kan komma att kosta mycket att åtgärda.

Listan på positiva effekter av grönska kan bli lång men här är några av de man kanske inte tänker på. Växter renar luften. De kan hjälpa till att isolera byggnader genom att erbjuda vindskydd. De dämpar ljud. De hjälper till att ta hand om regnvatten. De kan erbjuda svalka på sommaren. De bidrar till att öka den biologiska mångfalden. De ger ett estetiskt värde. För att inte tala om hur det påverkar den mentala hälsan hos människan.

Med detta i åtanke borde man kunna uppmuntra villaägare till att plantera istället för att sätta sten. En anledning till att en hårdgjord yta känns som det bästa alternativet kan vara okunskap. Kanske framförallt om trädgård och växter, många uppfattar det som svårt och att det kräver mycket tid. Man vet inte vilka växter man ska välja och hur de skall skötas. Därför kan en plattsättning kännas som ett enklare alternativ som många tror inte kräver någon skötsel. Men en välkomponerad plantering anpassad efter platsen kräver inte mycket skötsel. Med rätt kunskap kan man skapa grönska nästan var som helst. Genom att dela denna kunskap kanske vi går ett steg i riktningen mot en grönare värld.

1.2 SYFTE OCH MÅL

Detta arbete grundar sig i en vilja att undersöka hur man kan hindra att antalet hårdgjorda ytor ökar i villaområden. För att på så sätt minska problem med dagvatten och skapa en miljö som är bättre för både människa och klimat. Fokus ligger på att skapa ett hjälpmedel för villaägare så att de överväger grönska framför hårdgjorda ytor.

Syftet är att uppmuntra villaägare att anlägga planteringar i sina entréträdgårdar istället för att hårdgöra ytan. Detta genom att understryka de negativa konsekvenserna av hårdgjorda ytor och genom att skapa planteringsförslag för en välkomnande entré i en villaträdgård.

Frågor som skall besvaras är:

Vilka är de negativa aspekterna med hårdgjorda ytor?

Hur skapar man ett välkomnande växtkomposition för en entréträdgård till en villa i Sverige?

Målet med arbetet är att ta fram två gestaltningsförslag för en plantering anpassad efter en entréträdgård till en villa, i Sverige, i zon 1-4. Förslagen skall innehålla, träd, buskar, perenner och geofyter för en specifik ståndort. De ska bestå av planteringsplan med växtlista, illustrationer och skötselbeskrivning.

1.3 MATERIAL OCH METOD

1.3.1 Platsundersökning

Platsundersökningar har genomförts i samtidigt byggda villaområden, i Bjärred, Kävlinge, Ljungbyhed, Lomma, Lund, Malmö och Marieholm. Besöken genomfördes under november månad 2015. Platserna har valts ut genom att studera kartor och genom att köra runt med bil och leta efter lämpliga villaområdena. Villorna är byggda från 1950-talet och fram till 2010-talet. Byggåret har tagits fram genom att titta på minst två sålda hus i området på booli.se (2015 [www]). Det är en sökmotor för hus som är till salu och sålda hus i Sverige. Man kan söka på en gatuadress och få upp en lista på husen i området som bland annat visar byggår. Sedan har ett antagande gjorts att övriga hus i området är byggda under samma årtionde, på grund av att de i stort sett är identiska.

Totalt har 1013 villaträdgårdar studerats under promenader med kamera och anteckningsblock. Antalet trädgårdar med entrésidor som hårdgjorts till minst 50 % har noterats. Biluppfarter och carportar har inte räknats in i denna yta. Med hårdgjord yta menas sten- och plattsättningar, grus, singel, makadam och asfalt. Bedömningen har gjorts genom en visuell uppskattning. Inga uppmätningar har gjorts. Antalet trädgårdar med hårdgjord yta har sedan dividerats med det totala antalet besökta trädgårdar. Undersökningen är inte vetenskapligt genomförd utan är tänkt att ge en känsla för om hur vanligt det är med hårdgjorda entréer.

1.3.2 Litteraturstudie

Litteraturstudien är inriktad på områdena, trädgårdshistoria, entréträdgårdar, hårdgjorda ytor och växtkomposition. Sökningar har gjorts främst i sökmotorn Primo och Google. Den mesta litteraturen finns tillgänglig på SLUs bibliotek i Alnarp. Sökord som har använts är: hårdgjorda ytor, skötsel, växtkomposition, entréer, entréträdgårdar, trädgårdshistoria, perenner, träd, grönytefaktor mm.

För att få en förståelse om bakgrunden till varför våra entréträdgårdar ser ut som de gör har Åsa Wilkes bok, Villaträdgårdens historia- ett 150-årigt perspektiv (2013) studerats. Examensarbeten inom ämnet entréträdgårdar (Adolfsson 2008; Karlsson & Hansén 2015) samt en artikel om trädgårdstrender (Fredriksson 2015) har givit en inblick i hur det ser ut i våra entréträdgårdar idag.

Delen om hårdgjorda ytor baseras på artiklarna, Ekosystemtjänster i stadsplanering (Delshammar 2015), Så tillämpar du grönytefaktorn (Stadsbyggnad 2015) och Grönare städer med grönytefaktor (Gustafsson 2012) samt examensarbetet, Underhållsbehov och underhållskostnader på hårdgjorda ytor (Sandqvist 2012).

Karolina Nyberg (2010) utförde intervjuer med fem erfarna trädgårdsprofiler i Sverige, till hennes masteruppsats, Perenner i offentlig miljö - en samling exempel och erfarenheter. Dessa intervjuer ligger till grund för växtkompositionen. Genom att lyssna på trädgårdsproffs som varit i branschen länge kan man få en bra förståelse för hur det är att arbeta med planteringar i Sverige och vilka svårigheter man kan stöta på. En av de intervjuade personerna är Peter Gaunitz. Han var en uppskattad föreläsare, på SLU Alnarp, med mycket goda kunskaper om framförallt perenner (Nyberg 2010). Tyvärr gick han bort 2012 men hans kunskap delas fortfarande vidare. Andra källor är The Planting design handbook (Robinson 2004) och examensarbetet, Komposition av entréabatter (Karlsson & Hansen 2015).

Växtvalen baseras på facklitteratur (Armitage, Edwards & Lancaster 2014; Hansson & Hansson 2011; Oaks 1993; Hansson & Hansson 2013) och webbaserade databaser (Perennagruppen 2015 [www]) om

perenner, träd, buskar och geofyter. Sökningar har gjorts för att hitta starka perenner som passar in på de två ståndorterna. Alla de utvalda växterna finns tillgängliga på marknaden. Detta har säkerställts genom att studera växtkataloger från olika plantskolor (Splendor Plant 2014; Hallbergs plantskola 2010; Tönnersjö 2014; Blomsterlandet u.å. [www]).

1.3.3 Gestaltungsforslag

Två dynamiska förslag för två olika ståndorter har tagits fram. En skuggplantering och en solplantering. Gestaltungsforslagen är anpassade efter en entréträdgård som är minst 1x10 m stor, utan någon övre begränsning i yta. Ståndorten har definierats och en lista på växter som passar för ståndorten har tagits fram med hjälp av växtkataloger och facklitteratur. Växterna har sedan kombinerats efter kriterier som färg, form, blomningstid, vinterfärgning, konkurrenskraft och tillgänglighet på marknaden. De har satts samman i kompositioner som skall erbjuda ett estetiskt värde under hela året. Fyra stycken hexagonformade planteringar, som kan kombineras på olika sätt, har tagits fram för varje ståndort. Dessa har kompletterats med en lista av lämpliga träd och buskar. Förslagen består av planteringsplaner med växtlista och två stycken designförslag med illustrationer och beskrivning. De har satts samman med hjälp av programmen SketchUp, Illustrator, Photoshop och InDesign men även med hjälp av handskisser. Två skuggdiagram har gjorts med hjälp av ritprogrammet SketchUP. Förslagen baseras fakta framtagna genom litteraturstudien och platsundersökningen.

1.4 AVGRÄNSNING

Platsundersökningarna är begränsade geografiskt till nordvästra Skåne, på grund av tidsbegränsningen. Fokus ligger på samtidigt byggda villaområden från 1950-talet och framåt. Tomterna i dessa områden är oftast uppbyggda på liknande sätt. Med största delen av tomten på baksidan av huset och en mindre del på entrésidan. Genom att anpassa gestaltungsforslagen efter dessa områden kan de appliceras i liknande områden på andra platser. På så vis blir gestaltungsforslagen användbara för en stor grupp villaägare. Arbetet tar upp uppbyggnad av växtbädd men går inte djupare in i detta ämne. Fokus ligger på växtmaterialet. Gestaltungsforslagen avser inte en specifik geografisk plats.

2 PLATSUNDERSÖKNING

Undersökningen genomfördes för att få en uppfattning om huruvida hårdgjorda ytor, vid entréer till villaträdgårdar, är vanligt förekommande eller inte. Under besöken i villaområdena studerades även uppbyggnaden av områdena. I de äldre områdena ligger villorna på raka rader längs vägarna och är oftast placerade på samma avstånd från vägen. Tomterna är relativt stora och det är mycket luft mellan husen. I flera områden finns gemensamma grönområden och öppna ytor. Även om det finns de som hårdgjort sina entréer här, upplevs områdena som grönskande. Många har stora uppvuxna träd och buskar i sina entréträdgårdar som kompenserar för kalheten hos andra. Dessutom har många en stor, frodig trädgård på baksidan av huset som bidrar till lummigheten. Vägarna är breda med trottoar på minst en sida.

I de nyare områdena är det tätt mellan husen och trädgårdarna är mindre. Ofta är det en infartsväg till området och där inne flera smågator med små kvarter. Husen är placerade i kortare rader med likadana hus med det finns flera olika typer av hus i samma område. Avståndet från vägen varierar lite men generellt placeras husen nära vägen och vägarna är smala. På flera ställen finns det ingen trottoar eller en tydlig kant som markerar tomtgränsen. Bilväg, gångväg och tomter flyter ihop. I dessa områden är det mycket vanligt med hårdgjord entréträdgård och jag upplever miljöerna som hårda och nakna. Det är inte heller mycket grönska i de gemensamma ytorna och få eller inga grönområden.

Figur 1 Exempel på 70-talsområde med breda gator, husen på raka rader och uppvuxna träd.

Figur 2 Exempel på område från 1950-talet. Husen ligger tätt och nära gatan. Vägarna är smalare och offentlig yta smälter ihop med privat yta.

I undersökningen ingår totalt 1013 entréträdgårdar, i samtidigt byggda villaområden, i Skåne.

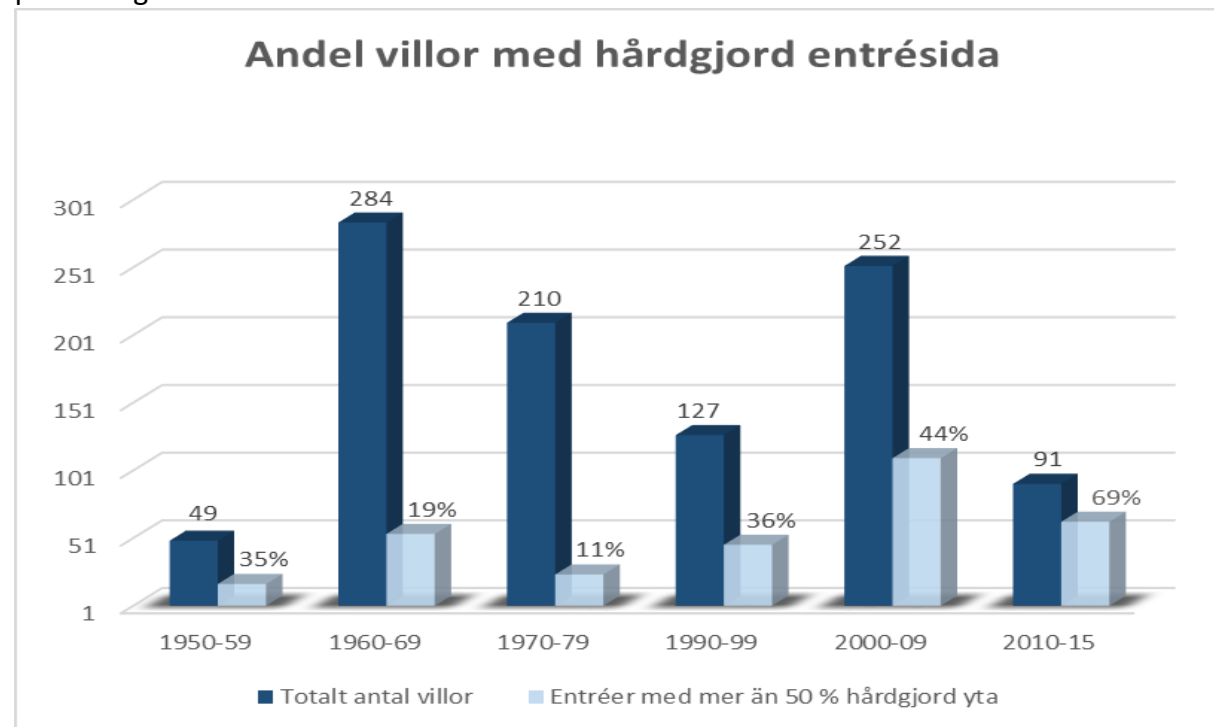
Områdena är byggda från 1950-talet fram till 2010-talet. De entréträdgårdar som till största delen består av hårdgjord yta räknades och delades med det totala antalet studerade trädgårdar.

Garageuppfarter och carportar har inte räknats in som en del av entréträdgården. Detta för att det är orealistiskt att tro att villaägarna skulle vilja byta ut denna hårdgjorda yta mot en plantering.

Resultatet visar att 314 entréträdgårdar i undersökningen är hårdgjorda till största delen, alltså 31% av det totala antalet. Det vill säga ytan består till 50% eller mer av sten, betong, asfalt, grus eller singel. Störst andel hårdgjorda entréträdgårdar hittar man i områden byggda på 2010-talet, hela 69%. Lägst andel finner man i områden byggda på 1970-talet där 11% har valt att hårdgöra entréträdgården. Ju senare ett område är byggt desto större andel hårdgjord yta. Biluppfarterna är även större och de gemensamma utrymmena i området består till stor del av hårda ytor. Ett undantag är villor byggda på 50-talet där hela 35% valt att hårdgöra entrén. Det området som jag studerade påminner en del om nyare villaområden. Husen är små med små entréträdgårdar och husen ligger tätt.

Under besöken försökte jag uppskatta den genomsnittliga storleken på entréträdgårdarna och kom fram till ett medel kring ca 100 kvm. Om man utgår ifrån denna medelstorlek kan man lägga ihop alla de hårdgjorda entréträdgårdarna och få ut den totala ytan. Varje entréträdgård är hårdgjord till minst 50% dvs. 50 kvm. Totalt har 314 entréträdgårdar hårdgjord yta, alltså 50 kvm x 314 st. = 15 700 kvm. Det är

ungefär det samma som 3 fotbollsplaner (å 5400 kvm). Detta är yta som istället skulle kunna utgöras av planteringar.

Figur 3 Grafen visar resultatet av undersökningen. Andelen villor med hårdgjord entréträdgård indelat efter husens byggår. De mörkblå staplarna visar totala antalet studerade villor byggda under ett visst årtionde. De ljusblå staplarna visar hur stor andel av dessa som har hårdgjorda entréträdgårdar.

3 LITTERATURSTUDIER

3.1 HISTORIA

Det finns naturligtvis många olika typer av trädgårdar i Sverige och därmed lika många typer av entréträdgårdar. Men under 1900-talet växte en ny typ av stadsplanering fram där fler och fler trädgårdar fick en liknande uppbyggnad (Wilke 2013, ss. 103-140). Detta grundar sig i industrialiseringen som ledde till att människor flyttade från landsbygden in till städerna där arbetstillfällena fanns. Egnahemsrörelsen startades och villaområden i stadens utkanter byggdes. Husen var fristående, avsedda för en familj, med en egen tomt runt om. I de flesta områden gällde vissa regler, till exempel skulle villorna vanligen placeras 4-6 meter ifrån vägen. Enhetliga och harmoniska områden skapades. Egnahemsträdgården användes till största del för nyttoodling. Man odlade frukt och grönt för hushållsbehov samtidigt som man fick frisk luft och motion.

Från 1930-talet började funktionalismen växa sig stark och kom att bli idealet för uppbyggnaden av det svenska folkhemmet (Wilke 2013, ss. 141-190). En stramare stadsbild uppkom med hus i raka rader i rätvinkliga kvarter. Hus och trädgårdar fick enklare, inte lika utsmyckad stil, där funktionen och ljuset var det viktigaste. Häcken eller staketet mot gatan skulle vara låg så att det gav ett prydligt och inbjudande intryck. Gräsmattan var det viktigaste inslaget i trädgården och skulle användas till rekreation. Entréträdgårdarna skulle samordnas med grannarna på gatan så att de såg enhetliga ut och ej gav ett rörigt intryck. Vanligt var ett eller par uppstammade småträd, en prydnadsrabatt längs husets fasad och en tuja vid husets gavel. Det var viktigt att inte blanda för många färger och former, hellre skulle man använda samma växter i upprepade mönster.

1965 startades miljonprogrammet då 1 miljon bostäder skulle byggas under 10 år, varav en tredjedel var villor och radhus (Wilke 201, s. 191). Nu var villorna något större, ofta minst 5 rum och kök. Husen flyttades längre in på tomten för att ge plats till bilparkering men även för att man fick inspiration ifrån det amerikanska idealet där en representativ framsida med välklippt gräsmatta skulle visas upp (Wilke 2013, s.192). Husen var prefabricerade och ibland ingick även en grundplantering. Exempelvis en häck mot gatan samt ett eller två mindre träd i entréträdgården. Nu var det lättskött och vintergrönt som var på modet. Man planterade buskar i täta bestånd och perenner fick vara med som marktäckare eller som kantväxter till buskagen. Man ville ha starka kontraster i färger och former. Blommande buskar och buskar med intressanta bladverk var populärt. Även nu hade man mindre träd i entréträdgården fast man valde att placera dem i buskage eller i häcken för att förenkla skötseln genom att inte bryta gräsmattan.

I områden, från 1980-talet och framåt, är det en mer individualistisk stil som gäller. Husbyggandet regleras inte längre av staten och man vill att trädgården skall spegla de boendes personlighet (Wilke 2013, ss. 241-277). Placeringen av husen på tomten samordnas sällan men ändå är det kataloghusen som står för den största delen av nybyggnationen. Garagen och biluppfarterna är större och därmed ses stora delar av entréträdgårdarna hårdgjorda. Nu har gräsmattan fått göra plats åt planteringar, pooler, sittplatser mm. Trädgården ska vara ett eget litet paradis där trädgårdsarbetet är en del av upplevelsen. Man vill skapa sin egen personliga trädgård som förändras med årstiderna. Mängder av inspirationsböcker och tv-program om trädgårdskonsten dyker upp. Man hämtar inspiration ifrån hela världen. Bland annat ifrån Japans grus- och stenträdgårdar. Vanligt är att man plockar ut vissa element och använder sig av grus i olika färger med större stenar som prydnader. Det är även vanligare med större stensatta delar av trädgården där man gjort plats för enstaka träd eller planteringar. Under 90-talet frångår man tidigare ideal och börjar bygga högre staket och ha högre häckar. Man vill minska insynen och entréträdgårdarna är inte lika öppna som tidigare.

3.2 TRÄDGÅRDSTRENDER 2015

Lena M. Fredriksson (2015) skriver i tidskriften, Utemiljö, om trenderna inom trädgård idag. De sociala rummen i trädgården är viktiga, altaner och uteplatser tar mer plats. Trädgården ses som en förlängning av huset och man flyttar ut funktioner. Det byggs utekök och planteras många ätliga växter i anslutning till uteplatserna. Inte bara grönsaker och örter utan även buskar och träd med ätliga frukter är populära. De ätliga växterna används även som häckväxter och får ta plats i rabatterna. Gräsmattorna har krympt och får ofta en organisk och böljande form som kombineras med raka linjer. Man vågar fylla på med mycket växter och eftersträvar en lummig känsla med stora växter. Lättskött står högt upp på listan. Det är även populärt med stilla vatten i kombination med naturstenar.

3.3 ENTRÉTRÄDGÅRDEN

Åsa Adolfsson (2008) sammanfattar i sitt examensarbete, Entréträdgårdar, hur den svenska entréträdgården ofta är öppen och tillåter insyn. Att omgärda huset med höga plank eller häckar anses suspekt och det har till och med fastslagits i Helsingborgs tingsrätt att en häck ska vara runt 1,5 m (det framgår inte av Åsas arbete var det gäller). I många andra länder skulle detta anses kränkande. Man visar upp en vacker fasad men det som finns innanför entrén skall döljas från omvärlden. Egna observationer som jag har gjort i flera städer i Nederländerna och Storbritannien är att det är vanligt med helt insynsskyddade trädgårdar omgärdade av 2-3 m höga plank och häckar. Däremot är entréträdgården, i de fall det finns någon, öppen, prydlig och fylld med växter. I Sverige däremot ser man många hus med stora fönster från golv till tak som tillåter omgivningen att se rakt igenom huset. Denna svenska öppenhet gäller även trädgården menar Åsa, den skall kunna beskådas utifrån

(Adolfsson 2008). Häckar och plank utgör endast tomtgränser och finns till för hindra barn och husdjur från att lämna tomten. Det är idealet ifrån funktionalismen med öppna ytor, mycket ljus och den perfekta gräsmattan som har bitit sig fast hos svenskarna. Men på senare år kan man även se en och annan trädgård där de höga planken hindrar insynen till förmån för den privata sfären där innanför. Man är inte längre lika trogen idealen utan det är individualismen och det personliga som är viktigast.

All bra trädgårdsdesign är anpassad efter behoven på platsen och de som skall bruka den. Entréträdgården är inget undantag. Men det finns vissa funktioner som är gemensamma för många entréträdgårdar till villor. Viktigast att tänka på är att avrinningen från huset och dräneringen inte påverkas. Marken skall alltid luta bort från huset och man bör inte plantera växter alldeles intill husväggen (Anticimex u.å. [www]). Vatten kan då ledas in i husets fasad och grund via växterna och kan orsaka fuktproblem. Eventuell bevattning nära husväggen kan också ställa till med problem. Håll därför ett avstånd på minst 30 cm mellan husvägg och plantering/gräsmatta. Ett bra tips är att lägga plattor eller grus närmast fasaden. I övrigt är det funktionerna som skall rymmas på ytan som ofta är de samma i de flesta entréträdgårdar. En gångväg till entrén som eventuellt leder till biluppfarten. En uppställningsplats för soptunnor. En plats för brevlådan. Eventuellt en cykelparkering eller en sittplats.

3.4 HÅRDGJORDA YTOR

Tvärtemot vad många tror är hårdgjorda ytor inte skötselfria. Grus- och singelytor som inte regelbundet utsätts för slitage bör rensas på ogräs 3-6 ggr per år (Persson, B. 2010). Man bör även fylla på med nytt grus med jämna mellanrum. Även sten- & plattsättningar behöver rensas 3-6 ggr per år för att hålla ogräset borta ifrån fogarna. Sten- & plattsättningar som blivit kraftig eftersatta kan behöva läggas om eftersom rötterna, från till exempel ogräset, lyfter stenarna och förstör sandbädden under. Andra skador som kan uppkomma är sättningar, tjälskador och sönderkörda kanter.

Valet av material kan påverka hur stor skötselinsats som krävs men de har alla sina för och nackdelar. Ett par exempel är natursten och betongsten. Natursten är slitstark, motståndskraftig mot föroreningar och åldras med patina (Sandqvist 2012). Frost, vind och salt verkar dock nedbrytande. Även lavar, mossor, alger, bakterier och svamp kan ha en försvagande effekt på natursten. Betongmarksten har fördelen att den finns i många färger och former samt att den är relativt billig (Sandqvist 2012). Skador beror ofta av brist på fogsand då stenarna ligger och skaver mot varandra och vatten rinner ner i sättsanden. Ett annat problem är tövatten som går in i stenens porer och spränger stenen när det fryser.

Om de hårdgjorda ytorna blir fler, ökar dagvattenhanteringen för kommunerna. Dagvatten kan definieras som regn och smältvatten ifrån hus, byggnader och andra hårdgjorda ytor (Persson, P., Gallardo, Kallioniemi & Foltyn 2009). Vattnets naturliga avrinning förändras genom att det hindras att tas upp av växtlighet samt filtreras ner i marken och vidare till grundvattnet. Ökningen av dagvatten har flera negativa konsekvenser, stora kostnader för kommunen, större risk för översvämning, markavvattning och spridning av föroreningar. För att förhindra dessa problem har man i vissa områden tillämpat lokalt omhändertagande av dagvatten, LOD (Persson, P. et al 2009). Vilket innebär att fastighetsägaren bär ansvaret för dagvattenhanteringen. Då får vatten inte ledas bort ifrån tomten och man blir tvungen att se till att vattnet infiltreras i marken.

Översvämningar i städer beror ofta på kraftiga regn men även på brister i stadsplaneringen (Delshammar 2015). Man har inte kapaciteten att ta hand om nederbörden och fördröja den så att den infiltreras i marken. Den ökade mängden hårdgjorda ytor gör att vatten rinner av snabbt och samlas i lågpunkter med översvämmade källare som konsekvens. Även infrastrukturen påverkas av översvämmade vägar och det medför kostnader för alla i samhället. Genom att planera in ekosystemtjänster i stadsplaneringen kan man minska dessa kostnader dvs om man sätter in rätt tjänster på rätt plats (Delshammar 2015).

För att minska de negativa konsekvenserna av de hårdgjorda ytorna arbetar flera städer idag med grönytefaktorn, GYF, vid projektering av nya bostadsområden (Gustafsson 2012 [www]). Det är ett styrinstrument för att säkerställa grönytor i utemiljön. GYF utvecklades i Tyskland på 90-talet och introducerades i Sverige i samband med Bo01 i västra hamnen i Malmö. Till en början handlade det om sociala och ekologiska värden men har med tiden utvecklats till att även innefatta klimatanpassning och landskapsekologi. Detta på grund av att urbaniseringen ökar och städerna förtätas (Stadsbyggnad 2015 [www]). Samtidigt förändras klimatet och vi tappar med förlust av biologisk mångfald och bi-död. GYF mäter ekosystemtjänster som bullerdämpning, luftrening, dagvattenhantering, mikroklimat och gynnande av pollinatörer (Stadsbyggnads, 2015 [www]). Det är ett poängsystem där en viss andel av den totala ytan skall bestå av grönska och erbjuda ekosystemtjänster. Olika poäng ges för träd, planteringar, gräsmattor, gröna tak mm.

3.5 VÄXTKOMPOSITION

Funktion, ekologi och estetik är tre anledningar till varför människan använder trädgårdsdesign (Robinson 2004). Detta går hand i hand. All kultivering av växter kommer till för att fylla krav som människan ställer. Inte bara växter i odling utan även de som planteras av estetiska skäl. Växterna skall ge plats åt funktioner som sittplatser och vägar samtidigt som de skall erbjuda funktioner i form av skydd, dofter, färgprakt mm. Växter är essentiella för att framhäva arkitektur och design. Utan dem blir resultatet ett helt annat. Man kan jämföra en möbeldesigner med en trädgårdsdesigner (Robinson 2004). Möbeldesignern formger en bänk att sitta på medan trädgårdsdesignern formger en omgivning att sitta i. Båda behövs för att stötta varandra.

Det svåra med trädgårdsdesign är att man arbetar med levande material som ständigt förändras (Robinson 2004). Tillväxten påverkas av faktorer som jordmån, vind, temperatur, luftfuktighet, skuggning, konkurrens, tillgång på fukt, antal soltimmar, nederbörd mm. Alla dessa faktorer är omöjliga att styra över. Därför är det svårt att säga exakt hur resultatet kommer att bli.

Det är svårt att välja växter till en design eftersom det finns så otroligt många. Nick Robinson (2004) föreslår att man använder sig av ett system eller en metod för att förenkla arbetet. Han menar att den mest pålitliga metoden är att dela in växterna i grupper utifrån deras utseende och karaktär (fritt översatt till):

1. Funktion och rumslig karaktär.
2. Visuella och andra sensoriska egenskaper.
3. Växtsätt och krav ståndort.

Först väljer man vilken funktion växten skall fylla, exempelvis erbjuda vindskydd. Därefter väljer man vilket utseende man vill ha exempelvis en 2 m hög buske som blommar i rosa på våren. Till sist finner man en växt som uppfyller dessa krav och som fungerar på ståndorten. En balans mellan funktion och estetik måste appliceras i trädgårdsdesign.

Växters höjd i förhållande till människans storlek upplevs på olika sätt och kan fylla olika funktioner (Robinson 2004). Låg markvegetation kan användas för att förstärka topografin eller för att skapa mönster i markytan. Samt att de kan utgöra svaga gränser som varken hindrar insynen eller rörelsefriheten. Nästa nivå, låga växter, innefattar växter under knähöjd som främst används som kantväxter och marktäckare under högre växter. De ger en visuell öppenhet men hindrar rörelsefriheten även om man fortfarande kan kliva över en låg växt. Även dessa växter kan bilda mönster men det kräver att planteringen beskådas uppfifrån för att uppfatta mönstret tydligt. Denna nivå innefattar även klättrväxter som binder samman mark- och väggyta. Halvhöga växter som går från knähöjd upp till ögonhöjd kan skapa tydliga gränser och hinder. De tillåter fortfarande insyn men de

hindrar människor att fysiskt förflytta sig. De kan markera den privata sfären som en häck eller de kan utöka den privata sfären runt ett hus med buskage. Men de kan även användas som blickfång och fokus i planteringar. Över ögonhöjd kommer de höga växterna som utgör både fysiska och visuella hinder. De kan skapa avskärmningar och privata skyddade rum men de kan även utgöra en bakgrund för planteringar. Till sist kommer vi till träden. Beroende på trädets storlek och växtsätt kan det användas på olika sätt. De kan, i grupp, utgöra en horisontell eller vertikal skärm, de kan användas som blickfång, de kan komplettera byggnader, de kan rama in scenerier och de kan i sig själva utgöra ett rum. Man kan se trädgårdens grönska som väggar golv och tak i ett hus (Wallin 2011, s. 17). Taket utgörs av höga träd. Väggarna av högvuxna flerstammiga buskar och marktäckande lägre buskar. Till sist golvet som består av marktäckande perenner och örter.

I kandidatarbetet, *Komposition av entrérbatter*, av Amanda Karlsson och Emelie Hansén (2015) sammanfattas viktiga delar i en bra växtkomposition. Man tar bland annat upp hur man skapar en helhet utav separata element som arbetar tillsammans. Detta kan uppnås genom balans, kontrast, betoning, harmoni och rytm. En röd tråd skall löpa genom kompositionen i form av likhet i struktur, färg eller form. Men man vill samtidigt undvika monotoni och få en balans mellan olikheter och likheter. Genom att välja växter med liknande struktur men olika färg eller växter med samma färg men med olika strukturer får man med både harmoni och kontrast. För mycket harmoni kan uppfattas som tråkigt medan för mycket kontrast kan skapa ett kaotiskt intryck.

Olika typer av växter har olika tyngd. Vertikala, starka och tydliga växter har mer tyngd än horisontella, svaga och luftiga. Vilket i praktiken innebär att man kan använda fler av de lättare växterna än de tunga. En lätt och luftig plantering kan på så vis balanseras med några få tunga och starka objekt. För att uppnå balans i kompositionen kan man använda sig av symmetri eller motsatsen, asymmetri. Symmetri ger en formell känsla medan asymmetri skapar rörelse. Man kan med denna metod få en plantering att smälta in eller sticka ut ur omgivningen. Man skapar rytm i designen genom att repetera vissa element. Detta skapar ordning och gör planteringen lätt att följa med ögat men kan samtidigt vara komplext. Spänning kan skapas genom att dölja vissa delar som avslöjar sig först när man rör sig i eller runt planteringen. Men även genom att skapa fokuspunkter och utblickar.

3.6 PROFFSENS SYN PÅ VÄXTKOMPOSITION OCH SKÖTSEL

I examensarbetet, *Perenner i offentlig miljö - en samling exempel och erfarenheter*, har Karolina Nyberg (2010) intervjuat erfarna personer inom trädgårdsbranschen. Tillsammans har de åtskilliga års erfarenhet och sammanställningen utgör en mycket god källa till hemligheterna med trädgårdsdesign. Personerna som intervjuats är Stefan Lagerqvist (stadsträdgårdsmästare i Sävsjö), John Taylor (trädgårdsmästare i Slottsträdgården Malmö), Mona Holmberg och Ulf Strindberg (driver tillsammans Holmberg & Strindberg Trädgårdskonsulter AB), Peter Gaunitz (förgrundsgestalt inom modern växtdesign och lärare vid SLU). Följande text är baserad på dessa intervjuer.

Först ut är Stefan Lagerqvist som berättar om sina erfarenheter med offentliga planteringar (Nyberg 2010). Skötsel kostar pengar och tid. Om man vid anläggning gör ett bra grundarbete kan man slippa mycket onödigt skötselarbete i framtiden. Genom att noga studera platsen och dess förhållanden kan man välja växter som har bra förutsättningar att trivs där. Använd den befintliga jorden på plats och jordförbättra. Stefan använder ren torv blandat med moränjord och/eller kompost. Ett sätt att hålla ogräs borta är att göra förhållanden mer extrema. Till exempel kan man göra en torr plats ännu torrare genom att blanda i, upp till 40%, grus i jorden. Det är viktigt att jorden är fri från rotagräs. Det kan man åstadkomma genom att täcka växtplatsen i två säsonger och på så vis kväva ogräsen. Man kan även täcka jorden med 20 cm barkflis vid plantering. Det kväver det mesta ogräset men kräver insatser mot det som ändå lyckas ta sig igenom.

Stefan har även tips vad gäller växtkomposition. Undvik för mycket plåtter, använd istället få växter och upprepa mönstret. Det ger ett harmoniskt intryck och det underlättar skötseln. Använd marktäckare och undvik synlig jord. En effektiv marktäckare ska vara minst ett par decimeter hög och ha stora täckande blad, för att kunna skugga ut ogräset. Konkurrenskraftiga växter längs kanterna kan hindra ogräs att ta sig in från sidorna. Man bör välja växter som är fina under stor del av säsongen. Tänk inte bara på blomningen. Bladverk, grenverk, knoppar, fröställningar m.m. ger också estetiska värden. Växterna ska även vara tåliga.

John Taylor berättar om hur man arbetar med planteringar i Malmö stad (Nyberg 2010). Man börjar med att titta på förutsättningarna på platsen. Är det soligt eller skuggigt? Rätt förutsättningar och bra jord är A och O. Tio gånger mer pengar bör läggas på planteringsytan än på växterna. Man vill ha jord som är fri från fleråriga ogräs och är väl-dränerad. Den befintliga jorden förbättras med ogräsfri, gödslad torv och ibland lecakulor och stenkross. Dessutom lägger man på en näringsrik dressjord på varje år. Det är viktigt att vatten inte blir stående i planteringarna på vintern då det tar död på många perenner. Man använder ingen marktäckning i form av bark eller markduk.

Man försöker skapa en plantering som är fin hela året. Det kan åstadkommas genom att använda blommande buskar och tidigblommande lökväxter. En perennplantering skall vara ogräsfri och marktäckande samt kunna skötas på ett effektivt sätt. Genom att ha tydliga kanter som markerar planteringen undviker man mycket slitage i offentliga planteringar. Exempel på bra kantvegetation kan vara tidiga perenner och en blandning vårlökar. Det som avgör valet av vilka växter som används är hur mycket pengar och tid det finns till skötsel på platsen. Man försöker undvika växter som sprider sig allt för mycket. John anser att en plantering skall se ut som det var tänkt från början och vill inte låta de starkaste växterna ta över. Man föredrar växter som är snabbväxande på våren och tål slitage. Framåt planeras att använda mer prydnadsgräs, ormbunkar och exotiska växter. John förespråkar även kombinationen av funkior och vårlökar.

Mona Holmberg & Ulf Strindberg berättar om sitt arbete med framförallt perennplanteringar och miniparker i göteborgsområdet (Nyberg 2010). De arbetar med nyanläggning av planteringar men även med att rusta upp befintliga planteringar där man önskar lite mer grönska. De strävar efter att alla invånare skall kunna ta del av grönska i städerna. Det är först och främst platsen som avgör hur en rabatt skall utformas eller placeras. De upplever att skuggplanteringar har en bättre chans att klara sig än planteringar i soliga lägen. De funderar även på hur planteringen skall betraktas. Om planteringen bara kommer att beskådas på håll eller i förbifarten väljer de att satsa på färgstarka och robusta växter. Man undviker då den blå-grå skalan som är lite mer finstämd. Man tar även hänsyn till skötselnivån på platsen. De väljer dock att göra planteringarna lite mer lättskötta än vad som efterfrågas för att vara på den säkra sidan. Mona menar att kanten är det viktigaste om man vill få en lättskött plantering. En bra och pålitlig kantväxt tillsammans med en bra växt bakom ger en snygg inramning och får växterna innanför att se fina ut. Det märks inte lika mycket när någon växt dör mitt i planteringen om inramningen är snygg. När planteringen gränsar till en gräsmatta använder de gärna bandjärn eller plattstål som sticks ner i marknivå och tillåter att man kommer åt med gräsklippare. Ett bra förarbete är också mycket viktigt. En bra rotagräsfri jord som ligger i en slät välvd form är vad man vill ha. Det får inte finnas svackor där vatten kan ansamlas. Jorden de använder är skraddarsydd för platsen och behandlad för att bli ogräsfri. Tyvärr innebär det även att den är steril och att det tar tid för mikrolivet att etablera sig.

När de väljer växter så försöker de få in många olika arter. På så sätt garderar man sig lite. Om en art skulle dö finns det många andra som kan gå in och ta dess plats. Dessutom syns inte ogräset lika tydligt utan smälter in i mångfalden. De anser att det krävs minst 25 kvm för att få plats med tillräckligt många sorter för att planteringen skall vara fin över hela säsongen. Växterna får utvecklas och sprida sig lite som de vill. Men när spridningen blir allt för stor och en växt börjar dominera helt bör man gå in och

rensa. För att försäkra sig om att planteringen kommer vara fin hela säsongen rekommenderar de att man går igenom utseendet månad för månad.

Peter Gaunitz var en föreläsare, på SLU Alnarp, med mycket goda kunskaper om framförallt perenner (Nyberg 2010). Många av hans planteringar finns att beskåda i offentliga miljöer runt om i landet. Han uppskattade perennernas årstidsväxlingar och färgprakt. Han menade även att en bra perennplantering är billig och lätt att sköta. För att det ska bli bra är det viktigt att anpassa planteringen efter skötseln på platsen. Samt bör man välja växter som är anpassade efter platsen och som ger en fin plantering under lång tid. Att arbeta med stressfaktorer eller konkurrensfaktorer ger en hållbar plantering. Genom att låta platsen vara extremt torr, fuktig eller skuggig och välja växter som klarar dessa förhållanden kan man hålla mycket ogräs borta. De flesta ogräs trivs under mer gynnsamma förhållanden. Designen faller ofta på plats av sig självt när man väljer en extrem ståndort. Växter som trivs i samma ståndort passar ofta bra ihop estetiskt. Vid mycket gynnsamma förhållanden med näringsrik och mullhaltig jord gäller det att välja konkurrenskraftiga växter. Dessa breder då ut sig och tar plats konkurrerar på lika villkor. Det kräver dock lite mer tillsyn i form av ogräsrensning, gödsling och vattning.

Peter hade kompositionsprinciper som han jobbade efter och lärde ut till sina elever. Den första är, *3-växtersprincipen*, som bygger på växternas formuttryck. Man kombinerar en växt med ett rundat uttryck, en annan med ett spretigt och luftigt uttryck och en tredje med ett strikt upprätt växtsätt. Denna kombination upprepas sedan i planteringen för att skapa liv och rytm. Den andra principen bygger på att man delar in växterna i tre grupper, *ledväxter*, *supplementväxter* och *ströväxter*. Ledväxterna dominerar planteringen och bör utgöras av ett fåtal arter. Supplementväxterna är ett komplement till ledväxterna och skall utgöra ca 5-10 % av planteringen. Ströväxterna är ännu färre och sprids över ytan för att öka detaljrikedomen. Här kan man välja oprövade växter eftersom de inte har huvudrollen i planteringen. Man behöver inte följa principerna strikt men det kan vara bra att ha i bakhuvudet under designarbetet. En viktig inspirationskälla är naturen och den biologiska mångfalden. En plantering skall inte bara vara till nytta för människan utan även för djurlivet. Växterna skall samspela med naturen runtomkring. Även betraktaren skall ha möjlighet att interagera med planteringen. Växterna väljs ut efter att platsen analyserats noga. Från en lista med växter, som passar under dessa förhållanden, görs ett urval. De baseras på växtens egenskaper som färg, form, blomningstid.

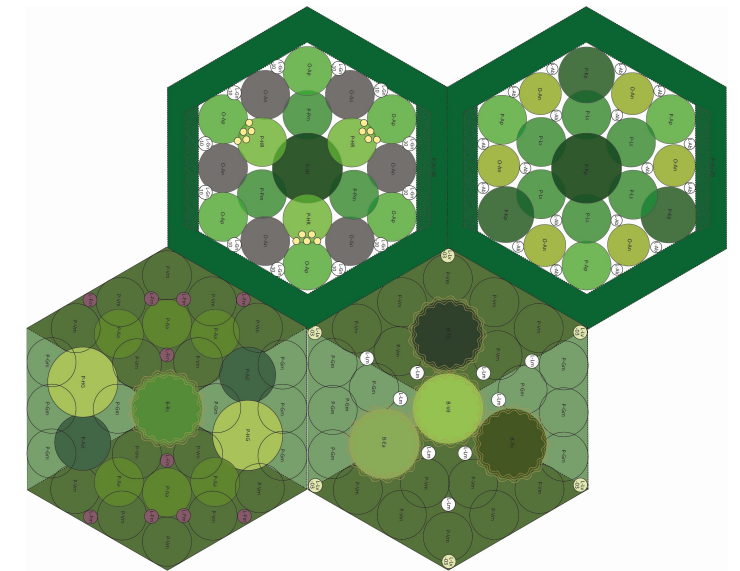
Även Peter underströk vikten av att ha en ogräsfri jord oberoende av om man använder torv eller sand. Vilken jord som tillförs är helt beroende på platsen. I woodland kan man behöva tillföra torv i form av rhododendronjord. Andra platser kräver ett 20 cm tjock lager som består av hälften sand och hälften jord som täcks med ett lager grus. I prärieplanteringar lägger man på ett 10-20 cm tjockt lager av sand. Det förbättrar dräneringen och hindrar ogräs. Man kan även anlägga en plantering ovanpå en gräsmatta genom att lägga på ett 20 cm tjockt lager av makadam, stenkross och jord. Anläggningar bör vattnas i etableringsfasen men därefter får de klara sig själva. Lite insatser kan krävas så att fröspridande växter inte tar över helt.

4 GESTALTNINGSFÖRSLAG

Förslagen utgår från två olika ståndorter, en i söderläge och en i norrläge. De är anpassade för en entréträdgård som är minst 1 x 10 m stor, upptill i princip hur stor som helst. Varje förslag bygger på 4 planteringsplaner formade som hexagoner vilka går att kombinera på olika vis. Detta gör att de kan anpassas bättre efter platsen. Hexagonformen gör att de är lätta att kombinera i ett tätt mönster men de fungerar även fristående. Varje hexagon består av en kombination av växter som fungerar ihop estetiskt, konkurrensmässigt och passar ståndorten. Låga marktäckande växter bildar mönster och utgör kanterna i planteringen. Perenner i olika höjder kombineras med geofyter och buskar. Tidigblommande växter kombineras med senblommande för att få blomning under hela säsongen. De högsta växterna i hexagonerna utgörs av halvhöga växter. Därför kompletteras förslagen med en lista bestående av träd och högre buskar. Dessa kan placeras utifrån förutsättningarna på platsen och utgöra tak eller skärmar för att minska insynen. Hexagonerna kan kombineras efter tycke och alla behöver inte användas. De kan delas upp i mindre delar men då kan man behöva flytta på vissa växter. Eftersom man arbetar med levande material är inget statiskt och anpassningar kan göras för den specifika platsen. Hexagonerna kan täcka en stor yta men är tänkta att fungera även fristående. Beroende på storlek och utformning av entréträdgården kan man finna den bästa lösningen för platsen. Om man vill plantera ett träd eller göra plats för ett befintligt träd plockar man helt enkelt bort en eller flera växter från hexagonen. Villaägaren erbjuds ett urval av växter som tillsammans ger något vacker att titta på under hela året. Frihet lämnas att själv att göra designmässiga val. Ett enkelt sätt att hitta den bästa lösningen är att rita upp en skalenlig karta av sin entréträdgård. Sedan klipper man ut ett antal hexagoner i samma skala och flyttar runt dem på kartan tills man har hittat en bra kombination. Det går bra att börja med ett par hexagoner första året för att sedan bygga vidare följande år. Under åren kommer buskarna att växa till sig och ta mer plats vilket kan leda till att vissa andra växter konkurreras ut. Dessutom har vissa växter en tendens att sprida sig så att planteringen kommer att förändras med tiden. Min tanke är att låta naturen ha sin gång och att man skall kunna följa planterings förändring under åren. Man kan dock behöva hålla koll så att inte någon växt tar över helt och dominerar hela planteringen.

Genom att låta växterna utvecklas lite som de vill får man ett lite vildare och livligare uttryck i sin plantering. Vill man istället ha ett striktare mer formellt uttryck får man lägga lite mer tid på att hålla växterna på sin plats. Ännu striktare blir det om man dessutom väljer att formklippa träd och buskar. För att underlätta skötsel är det bra att ha en kant runt planteringen som skiljer den ifrån omgivande ytor (Nyberg 2010). Denna kant kan bestå av till exempel stenar eller plåt. Detta hindrar till exempel gräs från att växa in i planteringen och håller växterna på plats.

Det kan vara bra att använda trädstöd vid etableringen av träd men det är viktigt att de tas bort när trädet vuxit fast i växtbädden (Persson, B. 2010). Efter två till tre år tas stöden bort för att stimulera träden till att utveckla ett större och stabilare rotsystem. Uppstammade träd dvs träd med hög krona, får ofta rotskott som bör klippas bort. Rotskott är grenar som växer från basen av trädet. Beroende på

Figur 4 Bilden visar exempel på hexagoner och hur de kan kombineras för att skapa mönster.

sort görs detta 1-4 gånger per år. Vid beskärning av prydnadsträd krävs specialkompetens och det bör utföras av ett proffs annars kan trädet lätt drabbas av röta.

För att få ett prydligt utseende är det viktigt att ta bort ogräs i kanter mot gångvägar och gräsmattor (Persson, B. 2010). Ett tips för att hålla ogräset borta i en rabatt är att lägga 14 min per vecka på att rensa ogräs. På så vis hinner inte ogräset etablera sig och arbetet är snabbt utfört. Ta bort plantor från buskar och träd som har frösått sig i planteringen. Detta är speciellt viktigt under etableringsfasen innan växterna har vuxit till sig och blivit täta.

Buskar kan beskäras för att öka vitaliteten eller för att hindra att grenar hänger ut i gångar eller väg (Persson, B. 2010). Inte alla buskar kräver beskärning, men man bör ta bort alla döda och skadade grenar. Förvuxna buskar med grova hårda grenar kan man föryngra genom att rensa ur 1/3 av grenarna varje år, under tre år. Man klipper då bort grenarna så långt ner som möjligt. Däremot buskar med tunna späda grenar kan föryngras genom att de klipps ner helt, till 10-15 cm ovanför marken. Beskärning av buskar bör ske på vårvintern. Bortsett från vårbloppande buskar som beskär efter blomningen. För beskärning av buskar i prydnadsplanteringar är det viktigt att man tänker på helheten. Att man beskär buskarna för att ge plats åt andra växter och att man behåller balansen i kompositionen.

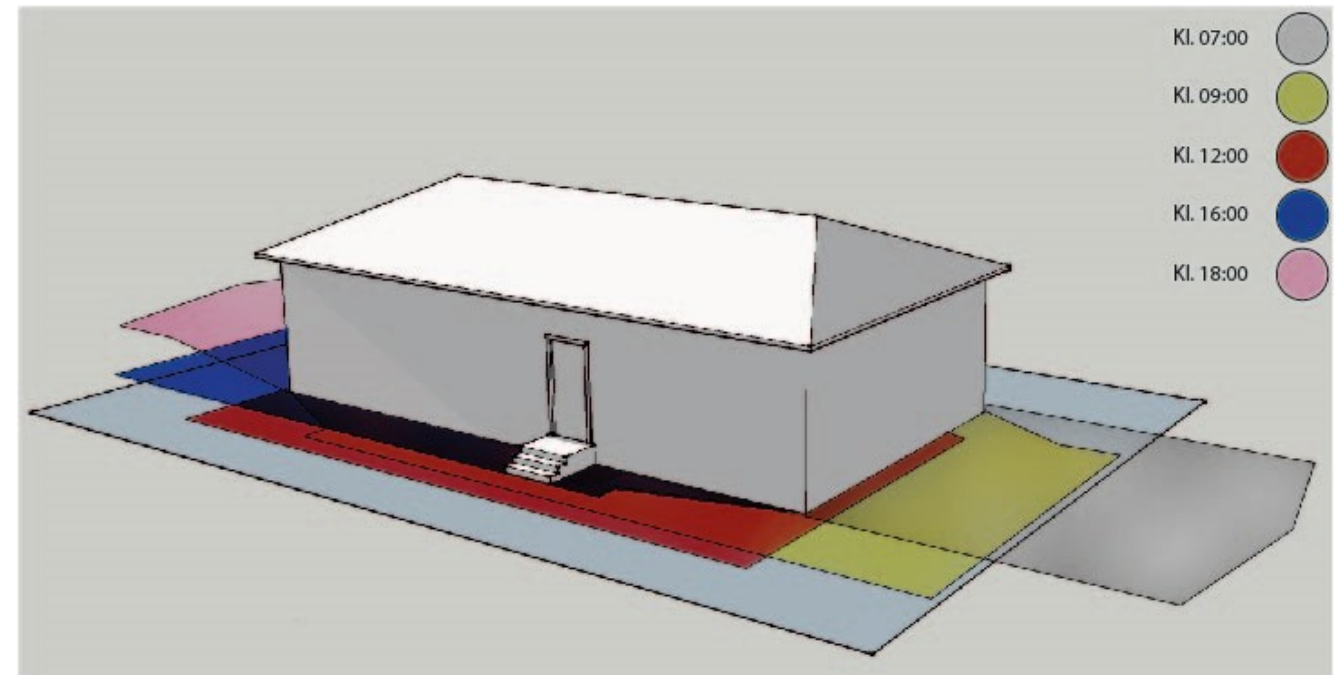
Vid etablering av en ny växtbädd med mycket organiskt material kommer jorden att sjunka ihop. Det är därför bra att lägga på rikligt med jord vid anläggandet plus att man fyller på med ny jord vid behov. På så vis undviks stående vatten på vintern som är förödande för många perenner. Vissa perenner har dessutom en tendens att krypa upp ur jorden som motverkas genom att man tillför mull varje år (Persson, B. 2010). Detta kan man åstadkomma genom att täcka planteringarna med löv på hösten. I februari tar man bort det översta lagret och klipper ner alla perenner men låter klippet ligga kvar. Samtidigt gör man en första ogrärensning. Lövesterna och klippet hjälper till att kväva ogräs och blir snart till ny jord. Om man tycker det ser skräpigt ut kan man kratta in klippet ifrån planteringens kanter. Vissa perenner mår bra av att man delar eller planterar om dem med jämna mellanrum medan andra inte kräver detta (Persson, B. 2010). Delning sker då plantan börjar bli gles i mitten och blomningen har minskat. Det finns många beskrivningar på nätet och i perennböcker om hur man gör detta på bästa sätt. Vårbloppande perenner delas i augusti och höstbloppande perenner delas på våren. Dressjord och gödsel tillförs i mars- april i samband med en andra ogrärensning (Nyberg 2010).

För solplanteringen gäller lite speciella krav. När man klippt ner perennerna på våren så skall allt organiskt material tas bort (Nyberg 2010). När växtbädden byggs upp tillförs sandblandad jord och överst läggs ett lager stenkross (Nyberg 2010). Ingen dressjord skall tillföras och gödsel ges vartannat år. Under sommaren kan vissa perenner klippas ner för att få en andra blomning (Nyberg 2010).

4.1 SKUGGPLANTERING

För att kunna välja ut lämpliga växter har en fiktiv ståndort valts. Jorden är relativt rik på humus men väl-dränerad. Den är fuktighetshållande men inte blöt och pH ligger mellan neutralt till svag surt. Platsen ligger inne i ett villaområde och är relativt skyddad från vind. Platsen är skuggig större delen av året men under sommarmånaderna når solen de flesta delar av planteringen under någon del av dagen.

Bilden nedan visar en enplansvilla i Skåne med entrén riktad rakt mot norr. De olika färgfälten visar hur skuggan faller vid olika tidpunkter på dagen. Det visar ljusförhållanden under årets ljusaste tid, i juli. Först kl. 18 är hela ytan solbelyst förutsatt att det är öppet runtomkring. I verkligheten finns det troligtvis träd och byggnader som också skuggar ytan. Från oktober till mars ser det helt annorlunda ut. Då är i princip hela ytan skuggad dygnet runt.

Figur 5 Skuggdiagram för en enplansvilla i Skåne med entrén mot norr. Det visar hur skuggan faller under årets ljusaste period.

Växterna har valts ut efter ståndorten. De är alla skuggtåliga växter som vill ha humusrik och fuktighetshållande men väl-dränerad jord. De flesta växter är välbeprövade och beskrivs som tåliga. Och alla växter finns tillgängliga hos minst en plantskola i Sverige men de flesta finns hos flera. Alla växter går att använda i zon 1-4.

För att lysa upp i det skuggiga läget har i huvudsak växter med vit blomning valts ut. Men det största estetiska värdet ligger i kombinationen av olika bladverk. Flera gröna nyanser blandas med purpurfärgade blad. Alltifrån tunna barr och små späda blad till stora blad som tar stor plats ingår. För att få en vacker plantering året runt ingår många vintergröna växter men även växter med vackra höstfärger, intressant fruktsättning, arkitektoniskt grenverk eller tidig blom.

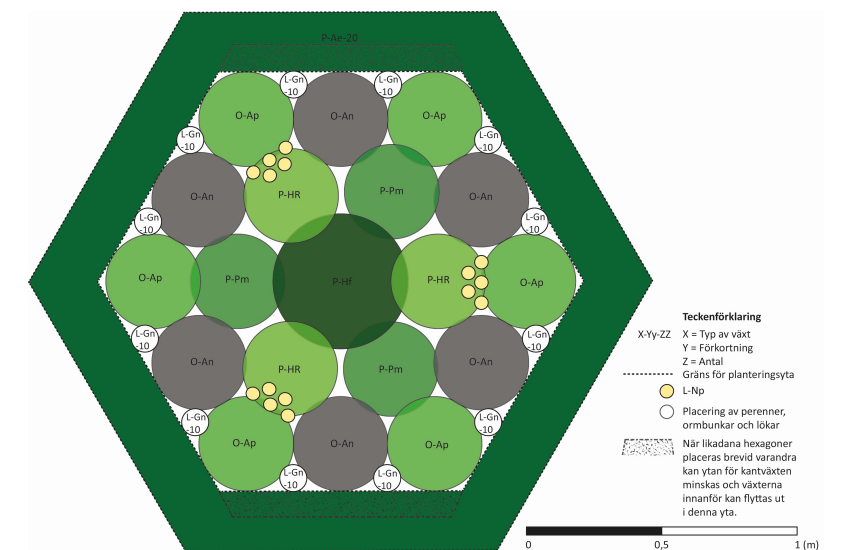
Hexagon 1

Asarum europaeum – Hasselört

10-15 cm hög marktäckande perenn med runda, mörkt gröna, glansiga blad (Hansson et al 2011). Bildar täta, vintergröna mattor i halvskuggiga till helt skuggiga lägen. Föredrar fuktig och humusrik jord. Har långsam etablering men är sedan mycket pålitlig. Förekommer förvildad i Sverige. En av John Taylors favoriter i kombination med lökväxter (Nyberg 2010).

Helleborus foetidus – Klockjulros

30-50 cm hög vintergrön perenn med gulgröna, klockformade blommor i februari- april (Hansson et al 2011). Har mörkgröna djupt handflikiga blad. Förekommer förvildad i Sverige.

Figur 6 Planteringsplan för hexagon 1. O=ormbunke, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 1.

Hosta 'Red October' – Funkia
20 cm hög perenn med grågröna blad på röda stälkar med lavendelblå blommor (Hansson et al 2011).

Polygonatum multiflorum – Jätterams
50-70 cm hög perenn böjda stälkar med friskt gröna blad som får vita hängande blommor i maj-juni (Hansson et al 2011). Får gula höstfärger med blåsvarta bär. Förvildad i Sverige. Trivs i skuggigt läge i fuktig, humusrik och väl-dränerad jord.

Adiantum pedatum - Frilandsadiantum
50-60 cm hög ormbunke som är en utmärkt samplanteringsväxt i rabatter (Wahlsteen et al 2010). En gracil växt med tunna svarta stälkar som är fyllda av små ljusgröna blad (Hansson 2011). Den har ett skirt och luftigt uttryck. Trivs i skuggiga lägen i fuktig men väl-dränerad jord.

Athyrium niponicum 'Pictum' - Regnbågsbräken
30-60cm hög ormbunke som omnämns i Gröna fakta, som en låg stationär långsamväxande marktäckare (Wahlsteen et al 2010). Som alla ormbunkar är den lättskött och har låga krav på näringstillgång. Är långsamväxande och tar några år på sig att nå slutstorlek. Bra i kombination med lökväxter eftersom de kommer igång ganska sent på våren.

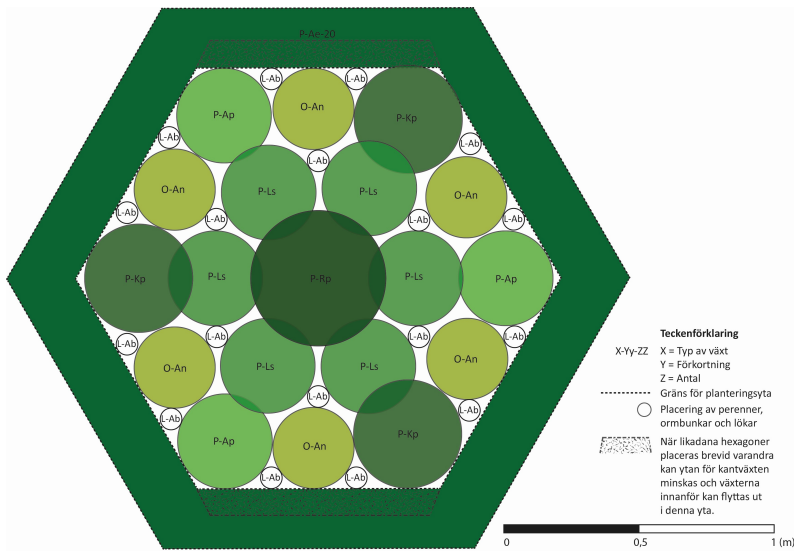
Galanthus nivalis –Snödroppe
10- 20 cm hög med vita hängande blommor i februari- april (Hansson et al 2013). Är mycket vanlig och kräver ingen närmare presentation.

Narcissus poeticus 'Plenus' – Pingstlilja
35-50 cm hög fylldblommig vit pingstlilja som blommor i maj (Hansson et al 2013). Sorten har funnits i Norden sen 1600-talet. Vill ha fuktig och väl-dränerad jord i sol-halvskugga.

Hexagon 2
Asarum europaeum – Hasselört
Se beskrivning ovan.

Actaea pachypoda - Vit trollduva
50-80 cm hög busklik perenn med vita blommor i maj (Hansson et al 2011). Har ett grönt flikigt bladverk och får vita bär i klasar på röda skaft. Passar bra i skuggiga lägen med god fuktillgång. Släktet tillhör John Taylors favoriter (Nyberg 2010).

Kirengeshoma palmata – Vaxklocka
70-80 cm hög buskliknande perenn med milt gula blommor, på röda stälkar, i augusti-september (Hansson et al 2011). Har lönnlika gröna blad på tunna stälkar

Figur 7 Planteringsplan för hexagon 2. O=ormbunke, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 2.

med nickande vaxartade blommor. Blomknopparna är nästan vackrare än själva blomman. Trivs i skyddat, skuggigt läge i mullrik jord.

Luzula sylvatica – Storfryle
30 cm hög gräsliknande, tuvbildande perenn med friskt gröna ca 2 cm breda blad (Oaks 1993). Används som marktäckare i skuggig miljö. Vintergrön, härdig och tålig växt som förekommer vilt i Sverige (Hansson et al 2011). Blommor i juni-juli med vita blommor.

Rodgersia pinnata 'Chocolate Wing' – Fingerrodersia
80 cm hög växt med stora grova blad som är chokladfärgade vid utspring (Hansson et al 2011). Får små ljusrosa blommor i stora upprätta vippor men bladverket är den stora stjärnan. Lättodlad perenn som trivs i näringsrik, humusrik och fuktig jord på ett skyddat läge. Tillhör John Taylors favoriter (Nyberg 2010).

Athyrium niponicum 'Pictum' - Regnbågsbräken
Se beskrivning ovan.

Anemone blanda 'White splendor' – Vit balkansippa
13 cm hög växt som blommor i vitt i mars- april (Hansson et al 2013). Kan liknas vid en lite grövre vitsippa. Vill stå väl-dränerat i sol-halvskugga, gärna under lövfällande träd och buskar.

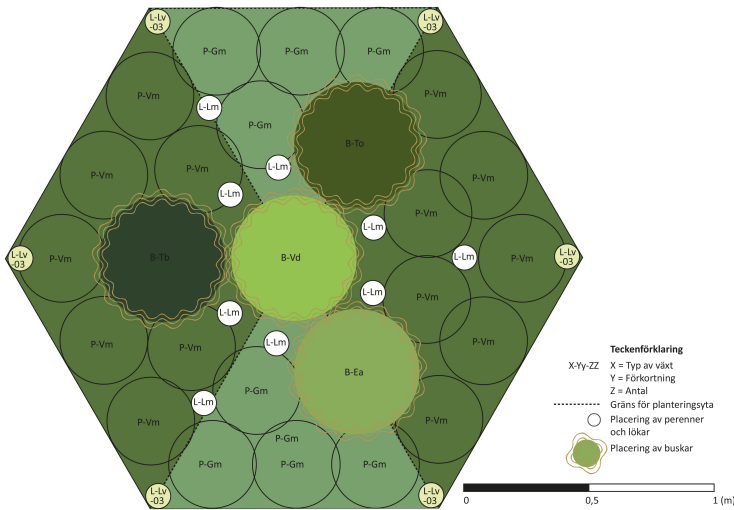
Hexagon 3
Taxus baccata 'Repandens' – Krypande idegran
0,3 m hög krypande barrbuske som blir ca 0,8 m bred (Persson, B. 2008). Vintergrön med mörkt gröna, mjuka barr. Får röda bärliknande frukter. Trivs i både sol och skugga.

Thuja occidentalis 'Little Giant' - Tuja
0,8-1 m hög bullformad buske som blir lika bred som hög (Hallbergs plantskola 2010). En vintergrön barrväxt med friskt gröna barr som trivs i sol-halvskugga i mullrik jord.

Euonymus alatus 'Compactus' - Vingbenved
1 m hög kompakt buske med lysande röd höstfärg (Armitage et al 2014). Pålitlig buske med korkvingar på grenarna. Har friskt grönt bladverk och får röda frukter som öppnar sig och visar orangea frön. Trivs i nästan all jord i sol till halvskugga

Viburnum dentatum 'Blue Muffin' – Tandolvon
1,5-2 m hög, tät buske med rundat till vasformat växtsätt (Armitage et al 2014). Täcks av vita blommor i maj-juni som under sommaren blir dekorativa blåa bär. På hösten får bladverket vackra höstfärger. Trivs i alla jordar i alla lägen.

Geranium macrorrhizum 'Bevans Variety' – Flocknäva

Figur 8 Planteringsplan för hexagon 3. B=buske, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 3.

40 cm hög marktäckande perenn med rödvioletta blommor från juni-aug (Hansson et al 2011). Är mycket lättodlad och sprider sig snabbt. Ljusgröna håriga blad som får fin höstfärg. Beskrivs av Stefan Lagerqvists, Peter Gaunitz., Mona Holmberg och Ulf Strindberg som en favoritperenn (Nyberg 2010).

Vinca minor 'Alba' – Vintergröna

10- 15 cm hög vintergrön marktäckande perenn med vita blommor i maj-juni (Hansson et al 2011). En lättodlad perenn som funkar på de flesta jordar men föredrar väl-dränerad humusrik jord. Bildar täta mattor av mörkt gröna, lansettlika, blanka blad.

Leucojum vernum – Snölocka

15-20 cm hög lökväxt med vita klockor i mars- april (Hansson et al 2013). Påminner om snödroppar men blommor lite senare och är lite större. Bildar snabbt stora mattor om den trivs. Vill ha fuktig humusrik jord i sol-halvskugga.

Lilium martagon var. Album - Vit krollilja

40-150 cm hög lökväxt med klasar av stora vita blommor (Hansson et al 2013). Kronbladen krullar sig bakåt och exponerar ståndarna, vilket ger den ett karaktäristiskt utseende. En hårdig, lättodlad och anpassningsbar lilja. Kan odlas i alla slag jordar så länge det inte blir för torrt.

Hexagon 4

Rhododendron schlippenbachii - Koreansk azalea

0,7-1,2 m hög buske med ljusrosa blommor på bar kvist under våren (Persson 2008). Grönt bladverk som får vackra höstfärger i vinrött. Har även ett vackert grenverk under vintern.

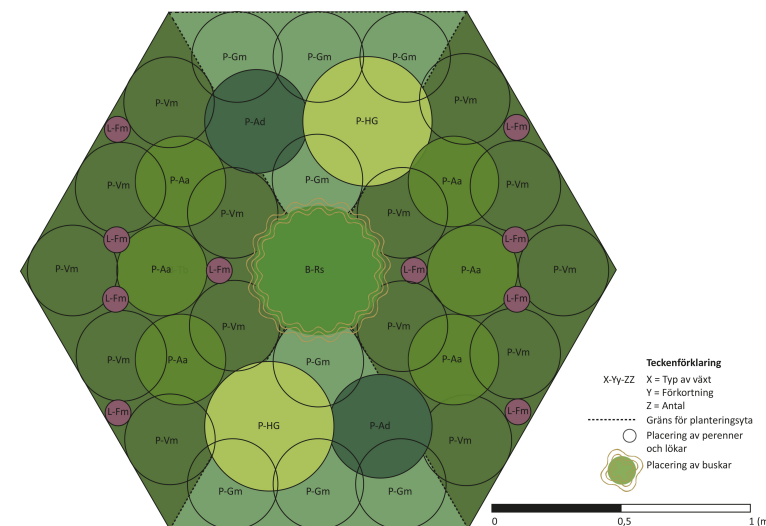
Aruncus aethusifolius 'Professor Lindquist' - Koreansk plymspirea

20-30 cm hög kompakt perenn som blommor med gräddvita vippor på rödbruna skaft, i juni-juli (Hansson et al 2011). Bladverket får gula till orangeröda höstfärger. Trivs i sol till halvskugga på fuktiga platser men klarar torka.

Plymspireor har använt i Svenska trädgårdar sedan 1800-talet. Arten blev vald till årets perenn 2010 och beskrivs som en långlivad, tålig och hårdig perenn som är fin över hela säsongen (Perenngruppen 2015 [www]). Tillhör Ulf Strindberg & Mona Holmbergs favoriter som bra kantväxt (Nyberg 2010).

Aster divaricatus - Vit skogsaster

50-60 cm hög halvbuske som blommor med vita blommor, på purpursvarta stänglar. Trivs i halvskugga i fuktig och måttligt näringsrik jord (Hansson et al 2011). Blev vald till årets perenn 2015 och beskrivs som en växt som kan odlas i hela Sverige i alla jordar och i alla lägen (Perenngruppen 2015 [www]). Den blommor sent från augusti- oktober. En av Stefan Lagerqvists och Peter Gaunitz favoritperenner (Nyberg 2010).

Figur 9 Planteringsplan för hexagon 4. B=buske, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 4.

Geranium macrorrhizum 'Bevans Variety' – Flocknäva
Se beskrivning ovan.

Hosta 'Guacamole' – Funkia/Hosta

50 cm hög perenn med guldgult bladverk med olivgröna flammor (Hansson et al 2011). Får ljus lavendelblå, doftande blommor. En lättodlad perenn som trivs i skugga, i näringsrik, fuktig och väl-dränerad jord. Blomsterfunkia blev vald till årets perenn 2011 (Perenngruppen 2015 [www]). Hostorna tillhör även John Taylors favoriter (Nyberg 2010).

Vinca minor 'Alba' – Vintergröna

Se beskrivning ovan.

Fritillaria meleagris – Kungsängsililja

20-30 cm hög knölväxt med 4,5 cm stora hängande klockor med schackrutigt mönster från mörkt purpur till vitt (Hansson et al 2013). Finns förvildad i Sverige. Vill ha fuktig jord i sol-halvskugga.

Kompletterande träd och buskar

Acer campestre – Naverlönn

4-15 m högt träd beroende på sort. Naverlönnen är ett tåligt träd som klarar både torka, salt, vind och skugga (Tönnersjö 2014). I utbyte kräver den näringsrik jord. Bladen är små och slår ut med kopparter som övergår i grönt och till hösten blir de gula. Trädet har en tät krona som ger en vacker vintersilhuett. Sorten 'Green Column' är en pelarnaverlönn som blir 6-8 hög och har en smal pelarformad krona. A. c. 'Nanum' är en klotnaverlönn som blir 4-5 m hög med en 2-3m bred rund krona. Enligt Tönnersjö (2014) är 'Nanum' bara hårdig till zon 3.

Acer pensylvanicum – Amerikansk strimlönn

5-7 m högt, flerstamigt träd med vasformad krona (Splendor plant 2014). Trädet har ett vackert grenverk som är olivgrönt med vita strimor. Bladen är ljus gröna vid utspringet och mörknar efter hand. Blommor med små ljusgröna hängen och får senare de typiska "näsorna". Höstfärgen är guldgul. Trivs i sol- skugga i måttligt näringsrik jord.

Cornus alba 'Kesselringii' -Blodkornell

2-3 m hög buske med små vita blommor som blir till ljusblå frukter på hösten (Hallbergs plantskola 2010). Får rödbrunt bladverk på nästintill svarta grenar. Trivs i sol-skugga.

Ilex x meserveae 'Golden girl' – Blå järnek

2-3 m hög pelarformad buske med mörkt blågrönt bladverk (Hallbergs plantskola 2010). Får små vita blommor i maj som blir ljus gula bär. Busken är vintergrön och trivs i sol-halvskugga.

Sorbus frutescens – Liten pärlrönn

2-3 m hög buske med något överhängande tunna grenar (Splendor plant 2014). Får vita bär och har en rödbrun höstfärg. Trivs i sol – halvskugga i vanlig trädgårdsjord.

Amelanchier spicata – Häggmispel

3-4 m hög rakt upprättväxande buske (Splendor plant 2014). Häggmisplar är anspråkslösa vackra buskar som blommar i maj med vita blommor. De får svarta ätliga bär och har en rödgul höstfärg. Trivs i sol-halvskugga.

Figur 10 Entréförslag 1 . Detta förslag är ett exempel på en frodig entréträdgård fylld med växter som trivs i skuggiga lägen. Mönstret bygger på regelbundna upprepningar av hexagonerna. Detta har kompletterats med högre träd och buskar för att skapa ett tak över entrén och för att ge insynsskydd. Se bilaga 5 för planteringsplan och ytterligare beskrivning.

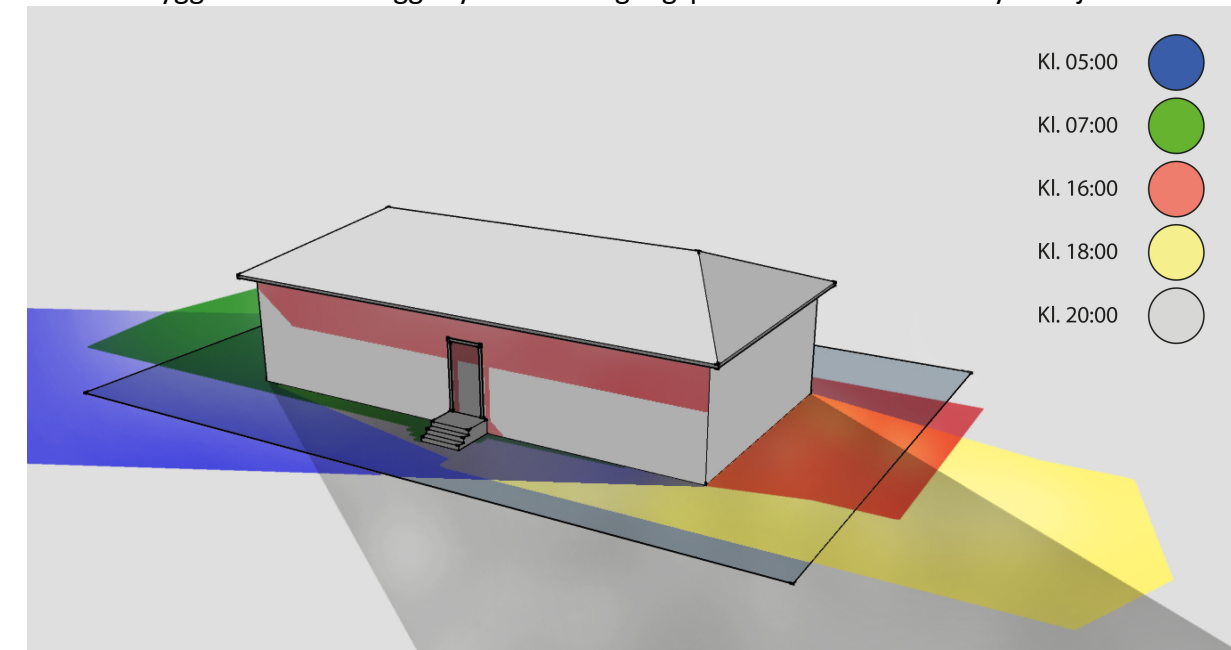

Figur 11 Entréförslag 2 är en mindre entréträdgård där hexagonerna har använts för att markera tomtgränsen och för att skapa en välkomnande entré. Se bilaga 6 för planteringsplan och ytterligare beskrivning.

4.2 SOLPLANTERING

Ståndorten är en solig plats i söderläge. Jorden är väl-dränerad och innehåller mycket grus/sand och lite humus. Jorden har ett ganska lågt näringsinnehåll och pH är neutralt till svagt basiskt. Platsen är relativt skyddad och inte utsatt för vind.

Bilden nedan visar en enplansvilla i Skåne med entrén riktad rakt mot söder. De olika färgfälten visar hur skuggan faller vid olika tidpunkter på dagen. Det visar ljusförhållanden under årets ljusaste tid, i juli. Mellan klockan sju på morgonen till klockan fem på eftermiddagen är det full sol i hela planteringen. Först klockan åtta på kvällen faller skuggan över en större del av entréytan. I verkligheten kan det finnas träd och byggnader som skuggar ytan men utgångspunkten är att det är mycket ljust.

Figur 12 Skuggdiagram för en enplansvilla i Skåne med entrén mot söder. Det visar hur skuggan faller under årets ljusaste period.

Växterna är alla torktåliga växter som vill ha ljus och som inte har så höga krav på näring. De flesta växter är välbeprövade och beskrivs som tåliga. Och alla växter finns tillgängliga hos minst en plantskola i Sverige men de flesta finns hos flera. Alla växter går att använda i zon 1-4.

För att ge lite djup i det soliga läget har i huvudsak växter med mörkt röd eller lila blomning valts ut. Till detta kommer några kontrastväxter i ljust gult och limegrönt. För att få en vacker plantering året runt ingår många vintergröna växter men även växter med vackra höstfärger, intressant fruktsättning, arkitektoniskt grenverk eller tidig blom.

Hexagon 1

Alchemilla erythropoda - Rödskaftad daggkåpa
15-20 cm hög perenn med röda stjälkar och blågröna blad (Hansson et al, 2011). Blommar i juni-aug med limegula små blommor. Tillhör Stefan Lagerqvists favoriter, han beskriver den som en kompakt och bra marktäckare (Nyberg 2010).

Hemerocallis 'Sammy Russel' - Daglilja
60 cm hög lilja med röda kronblad som blir gula mot mitten (Hansson et al, 2011). Dagliljor är lättodlade och trivs i sol-halvskugga. Bör delas vart tredje år. Dagliljan blev vald till årets perenn 2013 (Perenngruppen 2015, [www]). Tillhör Stefan Lagerqvists favoriter (Nyberg 2010).

Hylotelephium 'Matrona' - Kärleksört
50 cm hög perenn med tjocka blad i ljus purpur (Splendor plant, 2014). Den blommar från aug-sept. med rosa blommor. Är lättodlad och trivs på soliga väl-dränerade platser. Utsågs till årets perenn år 2000 (Perenngruppen 2015 [www]). Tillhör Peter Gaunitz favoriter (Nyberg 2010).

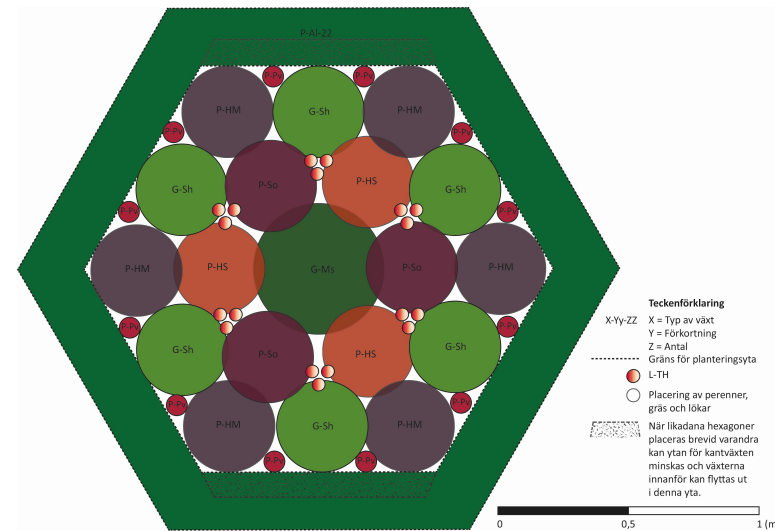
Pulsatilla vulgaris 'Röde Klokke' - Backsippa
20 cm hög vårblomande perenn med röda klockor (Hansson et al 2011). Blommar i april- juni och får sedan dekorativa fröställningar. Trivs på soliga platser i väl-dränerad jord. Tillhör Mona Holmberg och Ulf Strindbergs favoriter (Nyberg 2010).

Sanguisorba officinalis 'Tanna' - Blodtopp
60 cm hög perenn med mörkröda klotliknande täta blommor (Hansson et al 2011). Trivs i väl-dränerad jord i sol-halvskugga. Sanguisorba är en av John Taylors favoriter, han beskriver den som cool (Nyberg 2010).

Miscanthus sinensis 'Kleine Fontäne' - Miskantus
120 cm högt gräs med överhängande rosa ax (Hansson et al, 2010). Tillhör det mest odlade prydnadsgräset i Sverige. Trivs i de flesta lägen men vill helst ha sol och näring för att blomma kraftigt. En av Peter Gaunitz favoriter (Nyberg 2010).

Sesleria heufleriana - Vårälvväxing
30-40 cm högt friskt grönt gräs med svarta små ax (Hansson et al 2011). Den är lättodlad och torktålig och vill stå i sol-halvskugga. Tillhör Peter Gaunitz favoriter, han beskrev den som en bra marktäckare som blommor tidigt. (Nyberg 2010).

Tulipa 'Helmar' - Triumftulpan 'Helmar'
55 cm hög gul tulpan med röda flammor (Hansson et al 2013). Blommar i april-maj och trivs i sol-halvskugga.

Figur 13 Planteringsplan för hexagon 1. G=gräs, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 7.

Hexagon 2

Achillea 'Coronation Gold' – Gyllenröllika
60-95 cm hög perenn med gula blommor i plana kvastar (Hansson et al 2011). Starkväxande och lättodlad perenn som blommor i juni-aug. Klarar alla jordar men trivs bäst i väl-dränerad kalkrik jord i soligt läge.

Allium schoenoprasum – Gräslök
20-30 cm hög perenn med lila blommor i juni-oktober (Hansson et al, 2013). En välkänd kryddväxt som går fint att använda i rabatten. Förekommer vilt i Sverige och är lättodlad i soliga-halvskuggiga lägen.

Heuchera sanguinea 'Coral Forest' – Blodalunrot
40 cm hög perenn med treflikiga gröna blad och röda blommor i glesa vippor (Hansson et al 2011). Trivs i mullrik jord på soliga platser.

Origanum vulgare 'Thumble's Variety' - Gulbladig kungsmynta
20 cm hög ört med limegula blad och små rosa blommor (Hansson et al 2011). Trivs i måttligt näringsrik och väl-dränerad jord i full sol.

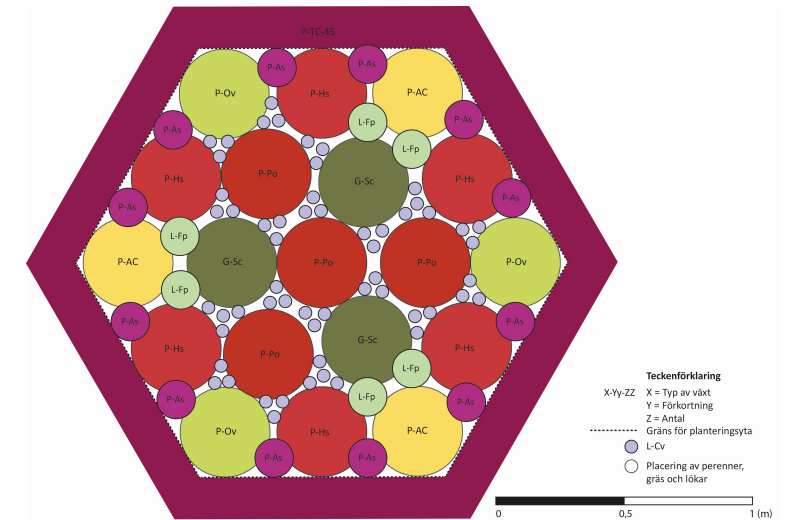
Papaver orientale 'Beauty of Livermere' – Jättevallmo
80 cm hög perenn med stora röda blommor med tunna kronblad (Hansson et al 2011). Trivs i torr lätt jord i soligt läge.

Thymus serpyllum 'Coccineus' – Backtimjan
5 cm hög marktäckande ört med rödvioletta blommor i juni-aug (Hansson et al 2011). Växter vilt i Sverige på sandiga hedar och torrbackar i full sol.

Stipa calamagrostis – Silvergräs
70-110 cm högt gräs med 30 cm långa överhängande vippor (Hansson et al 2010). Till en början är vipporna silvriga men går senare över till ljusgult. Peter Gaunitz beskriver det som en favorit som passar bra i torrmarksplanteringar (Nyberg 2010).

Crocus vernus – Vårkrokus
8-10 cm hög lökväxt med ljuslila blomma som tittar upp redan i mars (Hansson et al 2013). En klassisk trädgårdsväxt som användes redan på 1500-talet. Trivs i full sol i väl-dränerad jord.

Fritillaria persica 'Ivory bells' - Ljus klocklilja
50 cm hög lökväxt med svagt gröngulvita klocklika blommor (Hansson et al 2013). Blommorna sitter på 30 cm låga ax som blommor nerifrån och upp. Trivs i väl-dränerad jord i full sol.

Figur 14 Planteringsplan för hexagon 2. G=gräs, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 8.

Hexagon 3

Juniperus communis 'Tyrihans' E - Krypen
1 m hög barrväxt med krypande utbrett växtsätt och hängande toppar (Hallbergs plantskola 2010). Blir ca 1,5-2 m bred och trivs i soliga torra lägen.

Pinus mugo 'Mops' – Bergtall

1 m hög och lika bred tall med kompakt rundat växtsätt (Hallbergs plantskola 2010). Trivs i soliga lägen.

Berberis thunbergii 'Rosy Rocket' – Häckberberis

1-1,25 m hög buske med smal upprätt växtsätt (Hallbergs plantskola 210). En taggbuske med rosa spräckliga blad i topparna och med mörkt röda blad längre ner. Trivs i soliga lägen.

Cotinus coggyria 'Golden Spirit' – Perukbuske

2-3 m hög buske med gulgrönt bladverk och gulvita blommor (Hallbergs plantskola 2010). Får fluffiga blommor i juni och till hösten orange-gult bladverk.

Salvia nemorosa 'Caradonna' – Stäppsalvia

60 cm hög perenn med svarta stjälkar och mörkvioletta blommor i juni-sept. (Hansson et al 2011). Har kraftfullt växtsätt med många upprätta stjälkar. Blommorna bildar höga smala ax. Trivs i soligt läge. John Taylor beskriver den som "Helt oslagbar" (Nyberg 2010, s. 33).

Stachys byzantina 'Silver carpet' – Lammöron

10-15 cm hög mattbildande perenn med silvriga ludna blad (Hansson et al 2011). Trivs i väl-dränerad jord i full sol.

Tulipa sprengeri – Sommartulpan

30-40 cm hög tulpan med röd till orange-röd blomma (Hansson et al 2013). Den mest lättodlade tulpanen som blommor sent i maj-juni. Trivs i soliga till halvskuggiga lägen och frösår sig gärna.

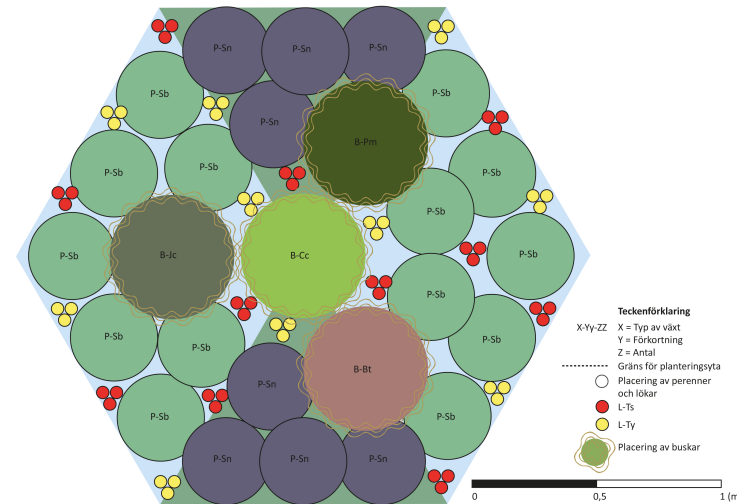
Tulipa sylvestris – Vildtulpan

20-40 cm hög tulpan med 5-6 cm långa klargula blommor i april-maj (Hansson et al 2013). En kraftfull växt som sprider sig med frö och sidolökar. Trivs i väl-dränerad jord i sol-halvskugga.

Hexagon 4

Malus sargentii – Bukettapel

2-2,5 m hög buske med rundat växtsätt (Hallbergs plantskola 2010). Blommor rikligt med vita blommor i maj. Får mörkröda små runda frukter och orangeröd höstfärg. Trivs i näringsrik, väl-dränerad jord i soligt läge.

Figur 15 Planteringsplan för hexagon 3. G=gräs, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 9.

Echinacea purpurea 'Magnus' - Röd solhatt
80 cm hög perenn med rödviolett stor blomma (Hansson et al 2011). Den är upprättväxande och blommor från aug-sept. Trivs i lätt väl-dränerad jord i soliga lägen. Tillhör John Taylors favoriter (Nyberg 2010) och utsågs till årets perenn 1998 (Perenngruppen, 2015 [www]).

Nepeta x faassenii 'Walker's Low' – Kantnepeta

50 cm hög perenn med silvergröna blad och små mörkt lila blå blommor (Hansson et al 2011). Blommor i maj-sept. och trivs i väl-dränerad jord i full sol. Släktet tillhör Mona Holmberg och Ulf Strindbergs favoriter (Nyberg 2010).

Stachys byzantina 'Silver carpet' – Lammöron
Se beskrivning ovan.

Gagea lutea – Vårlök

10-20 cm hög lökväxt med små gula blommor i april-maj (Hansson et al 2013). Växter vilt i Sverige i väl-dränerad jord i sol-halvskugga.

Lilium canadense var. *coccineum* – Kanadalilja

60-120 cm hög lilja med klarröd blomma med gult centrum och bruna fläckar (Hansson et al 2013) Vill ha fuktig torv och sandblandad jord med lågt pH.

Kompletterande träd och buskar

Acer campestre – Naverlönn

Se tidigare beskrivning.

Amelanchier laevis – Häggmispel

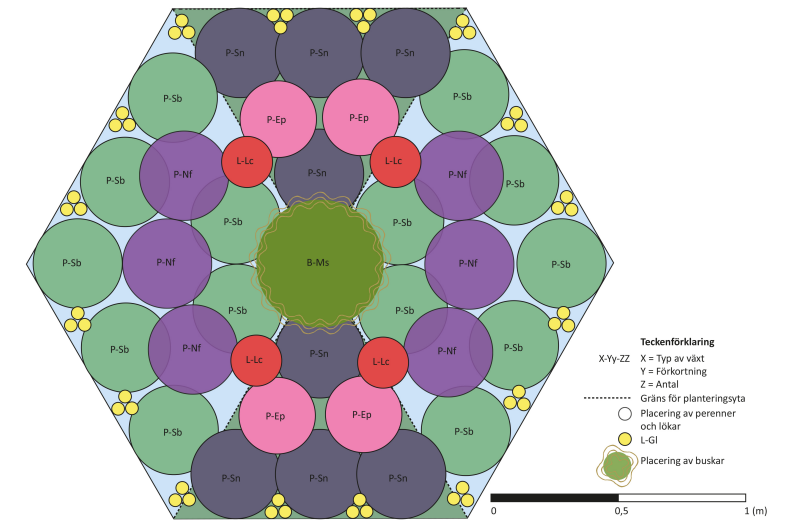
1,5-2 m hög svagväxande buske (Persson, B. 2008). Får vita klasar med blommor i maj-juni. Har elliptiska mörkgröna blad som är kopparfärgade vid lövsprickningen och på hösten. Får blåsvarta ätbara frukter på sensommaren. Trivs i sol i väl-dränerad jord.

Caragana arborescens 'Pendula' – Hängkaragan

2-2,5 m högt träd med hängande långa grenar (Persson, B. 2008). Täcks med citrongula blommor i maj-juni. Trivs i sol-halvskugga i lätt sandig jord.

Chaenomeles japonica – Rosenkvitten

0,8-1,2 m hög buske med ihopsnärjda grenar med tornar (Persson, B. 2008). Får djupt röda enkla blommor i samband med lövsprickningen på våren. Får äppelliknande frukter. Trivs i solhalvskugga i de flesta jordar.

Figur 16 Planteringsplan för hexagon 4. B=buske, P=perenn och L=lökväxt. Se bilaga 10.

Fagus sylvatica 'Purpurea Pendula' – Hängblodbok

2-3 m högt träd med hängande grenar och djupt brunröda blad (Persson, B. 2008). Trivs i humusrik lätt jord i sol-hlavskugga.

Gleditsia triacanthos 'Inermis' – Tagglöst korstörne

4-5 m högt träd med utbredd karaktärsfull krona (Persson, B. 2008). Har en ljus och luftig krona med exotiskt utseende. Trivs bäst i soligt läge i djup lermull men klarar torka och fukt.

Figur 17 Entréförslag 1 visar en frodig entréträdgård till en 70-talsvilla där entrén till huset ligger runt hörnet. En gång omringad av växter leder besökare mot entrén. Se bilaga 11 för planteringsplan och ytterligare beskrivning.

Figur 18 Entréförslag 2 har en inramad plantering framför husets entré som ger en välkomnande miljö med något vackert att titta på året runt. Växtligheten skyddar även från insyn och ett träd skapar ett tak skapar en rumslighet. Se bilaga 12 för planteringsplan och ytterligare beskrivning.

5 DISKUSSION

Arbetet grundar sig i en vilja att försöka motverka ökandet av hårdgjorda ytor i villaområden. Detta som en del i att minska den totala hårdgjorda ytan i städerna. Genom att utnyttja alla utrymmen som skulle kunna utgöras av grönska kan vi skapa en miljö som är bättre för både människa, miljö och plånbok. Men hur gör man det? Går det ens? Det går i alla fall inte att lösa detta problem med ett kandidatarbete på 15 hp. Men något kan man göra.

Hårdgjorda ytor är som sagt inte skötselfria. De kräver ogrärensning, antingen för hand eller med någon form av gift eller bränning. Därför skulle man ju lika gärna kunna lägga denna tid på att ta hand om en plantering. Även om man sköter om sina hårdgjorda ytor så kan sättningar, tjälskador och andra skador uppstå. För att åtgärda detta krävs att man lägger om ytan och det kan bli dyrt. Jag funderar på hur det kommer att se ut om 10-20 år i alla hårdgjorda entréträdgårdar. Kommer det vara ogräsfyllda singelhav och ojämna stenläggningar med spruckna stenar fulla med alger och mossor? I så fall kommer det i alla fall in lite grönska och vattnet kanske kan leta sig ner i sprickorna.

Hårdgjorda ytor hindrar annars vattnets naturliga väg att tas upp av växtlighet och infiltreras ner i marken. Vattnet tvingas istället att hitta en annan väg och i de flesta fall hamnar det i dagvattenbrunnar i gatan och får tas om hand av kommunen. Detta blir en kostnad som skattebetalarna får dela på. Kommunernas dagvattenhantering har dock begränsningar. Med det allt mer extrema väder som råder på grund av klimatförändringar uppstår det problem. Vid kraftiga regn blir brunnarna fulla vilket leder till översvämningar. Singel eller grus är i detta fall bättre än asfalt och stenläggningar eftersom det låter vatten infiltreras i marken bättre. Det allra bästa är dock att ha lucker jord och mycket växter som kan ta upp vatten.

För att öka grönytor i tätbebyggda områden arbetar många kommuner med grönytefaktor. Som är en hjälp för att redan vid planeringsstadiet se till att få in tillräckligt med växtlighet i nybyggda områden. Man har insett att de hårdgjorda ytorna är ett problem och har arbetat fram ett system för att få in mer grönska och ekosystemtjänster. Samtidigt ses fler hårdgjorda ytor i villaträdgårdarna. Så vitt jag vet finns det inga regleringar för detta. Men det kanske inte är omöjligt att det kommer i framtiden. Då kan det vara bra att ligga steget före. I vissa översvämningsdrabbade områden har man redan infört lokalt omhändertagande av dagvatten. Vilket innebär att man på sin egen tomt måste kunna hantera allt dagvatten. Man får alltså inte skicka ut något vatten i kommunens dagvattensystem. Det innebär att man måste ha någon typ av fördröjning av vatten på tomten till exempel en stenkista eller en damm. Ju större yta av trädgården som är hårdgjord desto större behöver denna vara.

Platsundersökningen visar att ca 30 % av de undersökta villaträdgårdarna har hårdgjorda entréer. Detta är en högre siffra än vad jag hade väntat mig och visar definitivt att det finns ett behov att fylla. Även om villaägarna själva inte vet om det. Undersökningen i sig inte är vetenskapligt utförd men den ger en känsla för hur det ser ut i delar av Skåne. För att få en rättvis bild av hur det ser ut i resten av landet måste en större undersökning genomföras.

Men man kan leka med tanken om att det ser likadant ut i hela landet. I Sverige finns ca 2 miljoner småhus dvs. villor (Boverket 2014 [www]). Det skulle det innebära att 620 000 villor har hårdgjorda entréer. Den genomsnittliga entréytan hos de undersökta villorna är ca 100 kvm (en visuell uppskattning). De som räknats har hårdgjort minst 50 % av denna yta. Om man då räknar med 50 kvm hårdgjord yta per villa blir det 31 miljoner kvm eller 31 km². Det är en hårdgjord yta lika stor som Eskilstuna kommun, en stad med 65 000 invånare (SCB 2013). I denna siffra är inte biluppfarter och carportar inräknade. Det är orimligt att säga att den genomsnittliga entréträdgården i Sverige är 100 kvm bara baserat på mina observationer. Men vad beräkningen visar är att många bäckar små kan göra stor skillnad. 31 miljoner kvm asfalt och sten som skulle kunna vara grönyta ger ett annat perspektiv. Genom att införa mer grönytor vid uppbyggnaden av nya villaområden i kombination med att fler

villaägare väljer att anlägga planteringar kan vi minska problemen med översvämningar. Dessutom bidrar fler växter till ett bättre klimat och en ökad biologisk mångfald.

Ett hjälpmedel för villaägarna att själva anlägga en plantering på entrésidan, i form av ett gestaltungsförslag, är ett steg i rätt riktning. För att det skulle vara möjligt att genomföra under den korta tiden krävdes begränsningar. Det som man oftast får frågor om ifrån privatpersoner är vilka växter man skall välja, hur de kan kombineras och hur de skall skötas. Fokus ligger därför på växter och växtkomposition. Men villaträdgårdarna i Sverige ser ju helt olika ut. Hur skall man kunna göra ett användbart planteringsförslag utan att veta var det skall anläggas? Därför är förslaget begränsat till samtidigt byggda villaområden. I dessa områden är trädgårdarna relativt lika vilket underlättar arbetet. Det finns många av dessa områden i Sverige som är byggda på liknande sätt. Ett förslag till en entréträdgård här kan därför kunna användas av många. Dock finns det inget som säger att planteringarna inte skulle kunna passa i en annan typ av trädgård eller på en annan plats än just i entréträdgården. Det viktiga är att platsen stämmer överens med den valda ståndorten. Genom att studera trädgårdshistoria fick jag fram att de samtidigt byggda villaområdena med rader av likadana hus började byggas i större utsträckning på 1950-talet. Därav kom byggårsaspekten in.

Genom att göra flera mindre planteringsförslag som kan kombineras på olika sätt får man ett flexibelt förslag som kan anpassas efter olika typer av trädgårdar. Första tanken var en kvadratisk form på planteringarna men det kändes statiskt och ointressant. De flesta entréträdgårdarna har en rektangulär form och för att mjuka upp detta behövs mjukare former. En cirkelformad plantering skulle kunna erbjuda detta och den skulle fungera fint fristående. Dock är det svårt att kombinera cirkel med varandra utan att det uppstår hålrum i planteringen. Hexagonen är en medelväg mellan cirkeln och kvadraten. De raka sidorna gör det lätt att kombineras med varandra samtidigt som man kan skapa mer spännande former än med en kvadrat. Fyllt med växter som mjukar upp kanterna får man ett rundare och mer böljande uttryck.

En viktig aspekt för att kunna göra en hållbar plantering är att växtvalet anpassas efter platsen. Eftersom förslaget inte avser en specifik plats var det viktigt att definiera en fiktiv ståndort. Först och främst är det ljusställningen som fått definiera ståndorten men även jorden och vindförhållanden. Eftersom man inte vet något om jorden på platsen kan inga rekommendationer ges om hur man skall jordförbättra. Man kan dock beskriva hur jorden bör vara och välja tåliga och välbeprövade växter som passar i ståndorten. Utifrån dessa uppgifter har jag i så stor utsträckning som möjligt försökt välja växter med breda ståndortskrav. Det vill säga att de inte har extrema krav utan kan klara sig under lite olika förhållanden. På så vis hoppas jag att planteringarna skall fungera på platser som kanske inte till 100% uppfyller ståndortskraven.

För att kunna välja bland alla tusentals växter på marknaden gjorde jag först en lista med växter som passar in i ståndorten. Från denna lista valde jag sedan ut växter utifrån kriterier som färg, form, växtsätt, blomningstid, höjd, vintervärden mm. De har kombinerats för att ge en harmonisk och intressant plantering som har något vackert att erbjuda under hela året. Sättet att arbeta liknar Peter Gaunitz system för att välja ut växter. Robinson beskriver ett annat system där han utgår ifrån växtens funktion och uttryck i första hand och sist fokuserar på ståndorten. Det viktiga är nog inte vilken metod man använder utan att man har ett systematiskt tillvägagångssätt för att inte gå vilse i djungeln av växter.

I litteraturstudien framkom att svenska trädgårdar i stor utsträckning är uppbyggda kring idealen ifrån funktionalismen med öppenhet och låga staket. Detta stämmer bra överens med mina observationer under platsundersökningen. Därför bygger gestaltungsförslagen på planteringar som skall kunna beskådas från gatan utan höga staket eller häckar. Mellanhöga växter skärmar av och ger lite insynsskydd och högre buskar och träd kan placeras där man vill ha ytterligare insynsskydd. För att skapa en funktionell och lättskött plantering behövs växter i alla höjder. Jag började med att välja ut

låga marktäckande perenner. Robinson beskriver dem som användbara för att skapa mönster i markytan vilket är precis vad jag har använt dem till. Dessa mönster blir tydligast i de första åren innan buskar och större perenner vuxit till sig. De fyller en viktig funktion in att hjälpa till att kväva ogräs under denna tid. När de större växterna nått sin slutstorlek kommer en del plantor att bli utkonkurrerade men de kommer fortfarande att fylla ut hålrummen som blir mellan de större växterna. De mellanhöga växterna skapar tydligare avgränsningar och insynsskydd utan att skärma av helt. Detta för att öppenheten och insynen som beskrivs som viktig i svenska trädgårdar fortfarande skall finnas kvar. Högre buskar och träd placeras där insynen vill minskas ytterligare samtidigt som trädens kronor bildar tak för en tydligare rumslighet.

Amanda Karlsson och Emelie Hansén (2015) sammanfattar viktiga delar i en bra växtkomposition. Det gäller att försöka skapa en helhet av flera element. Det åstadkommer man genom att använda balans, kontrast, betoning, harmoni och rytm. En röd tråd måste löpa genom hela designen. Till exempel en återkommande färg eller form. Genom att upprepa mönster får man en rytm som håller ihop planteringen. Detta är något som även Stefan Lagerqvist tar upp (Nyberg 2010). Han menar även att planteringen blir mer lättskött på då. Detta har jag utnyttjat främst genom att hexagonerna användas flera gånger och på så sätt skapa mönster. Samtidigt bör man använda kontrast för att undvika att det blir allt för monotont och tråkigt. Kontrast har använts inom hexagonerna genom att kombinera växter som framhäver varandra på olika sätt. De tar även upp att olika typer av växter har olika tyngd. Vertikala, starka och tydliga växter har mer tyngd än horisontella, svaga och luftiga. Peter Gaunitz *3-växtersprincip* bygger på att man utnyttjar just detta (Nyberg 2010). Växter med olika uttryck kombineras för att ge en helhet. En växt med rundat uttryck (medelstark), en med luftigt uttryck (svag) och en med strikt upprätt uttryck (stark). Denna kombination upprepas sedan för att ge en rytm. Detta kan man se i hexagonerna som innehåller buskar, där jag försökt hitta buskar med olika uttryck och växtsätt. Jag har inte följt 3-växtersprincipen rakt av men den har funnits med i bakhuvudet.

Efter att ha läst igenom intervjuerna med Mona Holmberg, Ulf Strindberg, Peter Gaunitz, John Taylor och Stefan Lagerqvist, har jag hittat vissa gemensamma nämnare men även stora olikheter. Samtliga nämner är att jorden är extremt viktig om en plantering skall bli bra och lättskött. Den måste vara fri från rotagräs. Kanske är grundarbetet det allra viktigaste för att få till en bra plantering. De har dock helt skilda metoder för att jordförbättra och skapa en bra grund. I detta arbete ingår ingen fördjupning i ämnet men det skulle kunna vara ett område för vidare utforskning. För att gestaltungsförslagen skall bli så lättskötta som önskat bör detta tas i beaktande vid anläggandet.

I gestaltungsförslagen har jag som sagt tagit fasta på upprepning av mönster. De fyra hexagonerna kan kombineras så att ett symmetriskt mönster skapas. Om man istället vill ha ett vildare uttryck kan de sättas i osymmetriska mönster. Eftersom de dessutom kompletteras med en lista av träd och buskar kan man skapa sitt eget personliga uttryck. Detta ger mycket frihet till villaägaren, vilket kan vara på gott och ont. Men det går i linje med dagens trender att trädgården skall vara personlig och spegla personerna som bor där. De två förslagens röda tråd består av ett färgtema. I skuggplanteringen används främst vitblommande växter och bladverk i olika gröna nyanser. I solplanteringen används röda och lila växter med några kontrastväxter i gult. I båda planteringarna har växterna kombinerats utifrån färg och form. Kontraster i bladformer, växtsätt och färger har utnyttjats. Samtidigt som upprepningar och färgtema håller ihop hela planteringen. Växter har valts som ger något vackert att titta på under hela året. Kraftigväxande och pålitliga kantväxter ingår, som Mona och Ulf tar upp som viktigt (Nyberg 2010). Kombinationer av runda, upprättväxande och luftiga växter används som i *3-växtersprincipen*.

6 SLUTSATSER

De negativa aspekterna med hårdgjorda ytor är många vilket man är väl medveten om på kommunnivå. För att lösa problemen med ökade hårdgjorda ytor i samhället behöver vi alla hjälpas åt. Det kan tyckas att en liten plattsättning framför en villa inte gör så stor skillnad men när alla plattsättningar läggs samman utgör det faktiskt en ganska stor yta. Om man istället väljer att plantera kan många bäckar små göra att vi får ett bättre klimat, större biologisk mångfald, bättre dagvattenhantering och vackrare miljöer att vistas i. Gestaltungsförslagen är en hjälp för att gå ett steg i den riktningen. De kan användas av villaägare för att få tips och inspiration främst när det gäller val av växter och kombination av dessa. Genom att välja växter som passar i ståndorten i kombination med ett bra grundarbete kan man få en lättskött plantering som ger ett estetiskt värde under hela året.

Jag hoppas att de negativa effekterna av hårdgjorda ytor har framgång och att fördelarna med planteringar är tydliga. Jag vill uppmuntra och inspirera människor till att välja in mer grönska i sina villaträdgårdar. Framförallt vill jag uppmana folk att våga testa lite mer och inte vara rädda för att göra fel. En plantering som inte blir supersnygg går oftast att fixa till genom att komplettera med växter och att jordförbättra. Medan en hårdgjord yta som blivit ful eller skadad är svår att åtgärda. Dessutom är anläggningskostnaden för växter billig i jämförelse med sten och betong. Jag vill även påminna om att en plantering inte nödvändigtvis behöver innebära en massa skötsel. Om man kan lägga ett par timmar i veckan på att klippa gräs borde man kunna lägga lite tid på att rensa ogräs. Speciellt om det bidrar till en bättre och vackrare miljö för alla.

7 KÄLLFÖRTECKNING

- Adolfsson, Å. (2008). *Entréträdgårdar – rumslighet, gestaltningselement, uttryck och sociala aspekter*. Sveriges lantbruksuniversitet Alnarp. LTJ-fakulteten
- Anticimex. (u.å.). *Skydda husets sockel*. [2016-01-06] Tillgänglig: <http://www.anticimex.com/sv/se/Privat/Fukt/Sockel/>
- Armitage, J., Edwards, D. & Lancaster, N. (2014). *The hillier manual of trees & shrubs*. Eight edition. London: The Royal Horticultural Society.
- Blomsterlandet. (u.å.). *Blomsterlandet.se*. Tillgänglig: <https://www.blomsterlandet.se/> [2015-12-30]
- Booli.se (2015-12-09). Tillgänglig: <https://www.booli.se/>
- Boverket. (2014-05-20). *Bostadsbeståndet i Sverige*. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/boende/bostadsmarknaden/hur-bor-vi/> [2015-12-10]
- Delshamar, T. (2015). *Ekosystemtjänster i stadsplanering*. Biodiverse- från Centrum för biologisk mångfald, Nr 2, 2015, ss. 11-13.
- Fredriksson, L.M. (2015). *Trendspaning*. Utemiljö, Nr 5, ss. 10-11.
- Gustafsson, M. (2012) *Grönare städer med grönytefaktor*. URIBO [Blogg]. 21 maj. <http://www.hallbarstad.se/blogs/posts/38-urbio-gronare-stader-med-gronytefaktor> [2015-11-11]
- Hallbergs plantskola. (2010). *Växtkatalog 2010*. Essunga: Hallbergs Plantskola AB [Katalog]
- Hansson, M. & Hansson, B. (2011). *Perenner – Inspiration, skötsel, lexikon*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Förlagsgrupp.
- Hansson, M. & Hansson, B. (2013). *Lökar & knölar*. Stockholm: Norstedts Förlagsgrupp
- Isling, M., Ander, P., Andersson, C., Bengtsson, N., Kanschat, A., Mattsson, A., Mattsson, S., Terje, T. & Thelander, M. (2006). *Principer för beskärning*. Malmö: Malmö stads gatukontor. [Policydokument] Tillgänglig: http://www.projektering.nu/files/Principer_for_beskarning.pdf
- Jacobsen, JK. (1993). *Intervju: Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, A. & Hansén, E. (2015). *Komposition av entrérbatter - Ett gestaltungsförslag för sex rabatter vid tre flervåningshus i Lund*. [kandidatarbete]. SLU, Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning/Landskapsarkitektprogrammet.
- Nyberg, K. (2010). *Perenner i offentlig miljö en samling exempel och erfarenheter*. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds och jordbruksvetenskap/Landskapsarkitektprogrammet. Examensarbete i ämnet landskapsarkitektur, Nivå E.
- Oaks, A. J. (1993). *Ornamental Grasses an Grasslike Plants*. Florida: Krieger publishing company.
- Perennagruppen. (2015-09-29). *Årets perenn*. [2015-12-14] Tillgänglig: <http://www.perennagruppen.com/gem/>
- Persson, B. (2010). *Handledning till Skötselmanual för bostadsgårdar*. Ny, utökad utgåva. Alnarp: SLU, Movium
- Persson, B. (red.), Lorentzon, K., Ginstmark, R., Johnson, B., Nilsson, S., Wahlsteen, E., Kristenson, I. & Bengtsson, I. (2008). *Blommor och buskar*. Södra Sandby: Blommor och buskar förlag AB.
- Persson, P. Gallardo, I. Kallioniemi, K. & Foltyn, A-M. (2009). *PlanPM Dagvatten*. Malmö: Länsstyrelsen i Skåne Län. (Länsstyrelsenrapport 2008:24) Tillgänglig: http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/sv/publikationer/pluskatalogen/P_M_dagvattenwebb.pdf [2015-11-11]
- Robinson, N. (2004). *The planting design handbook*. Second edition. Farnham, England: Ashgate Publishing Group.
- Sandqvist, H. (2012). *Underhållsbehov och underhållskostnader på hårdgjorda ytor*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap/Landskapsingenjörsprogrammet.
- SCB- Statistiska centralbyrån. (2013-11-05). *Tätorternas landareal, folkmängd och invånare per km2 2005 och 2010*. [Tabell] Tillgänglig: <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Miljo/Markanvandning/Tatorter-arealer-befolkning/#c li 335300> [2015-12-10]
- Splendor Plant. (2014). *Växter med prakt och livskraft*. Jonstorp: Splendor Plant AB [Katalog]
- Stadsbyggnad (2015). *Så tillämpar du grönytefaktorn*. STADSBYGGNAD, Nr. 2. Tillgänglig: <http://stadsbyggnad.org/2015/04/sa-tillampar-du-gronytefaktorn/> [2015-11-11]
- Tönnersjö. (2014). *Tönnersjös trädguide – Inspiration & information från Sveriges trädplantskola*. Eldsberga: Tönnersjö Plantskola AB. 1:a upplagan. [Katalog]
- Wahlsteen, E. & Lorentzon, K. (2010). *Ormbunkarnas återkomst*. Alnarp: Utemiljö och Movium – Centrum för stadens utemiljö, vid SLU, Sveriges lantbruksuniversitet. Gröna fakta 8/2010. [Faktablad] Tillgänglig: <file:///C:/Users/ldlar/Documents/skola/Exjobb/Litteratur/Moviumfakta-Ormbunkar.pdf> [2015-12-08]
- Wallin, T. (2011). *SOL eller SKUGGA - Torrt, fuktigt, blåsig eller skyddat läge*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts
- Wilke, Å. (2013). *Villaträdgårdens historia- ett 150-årigt perspektiv*. Stockholm: Norstedts.

8 BILAGOR

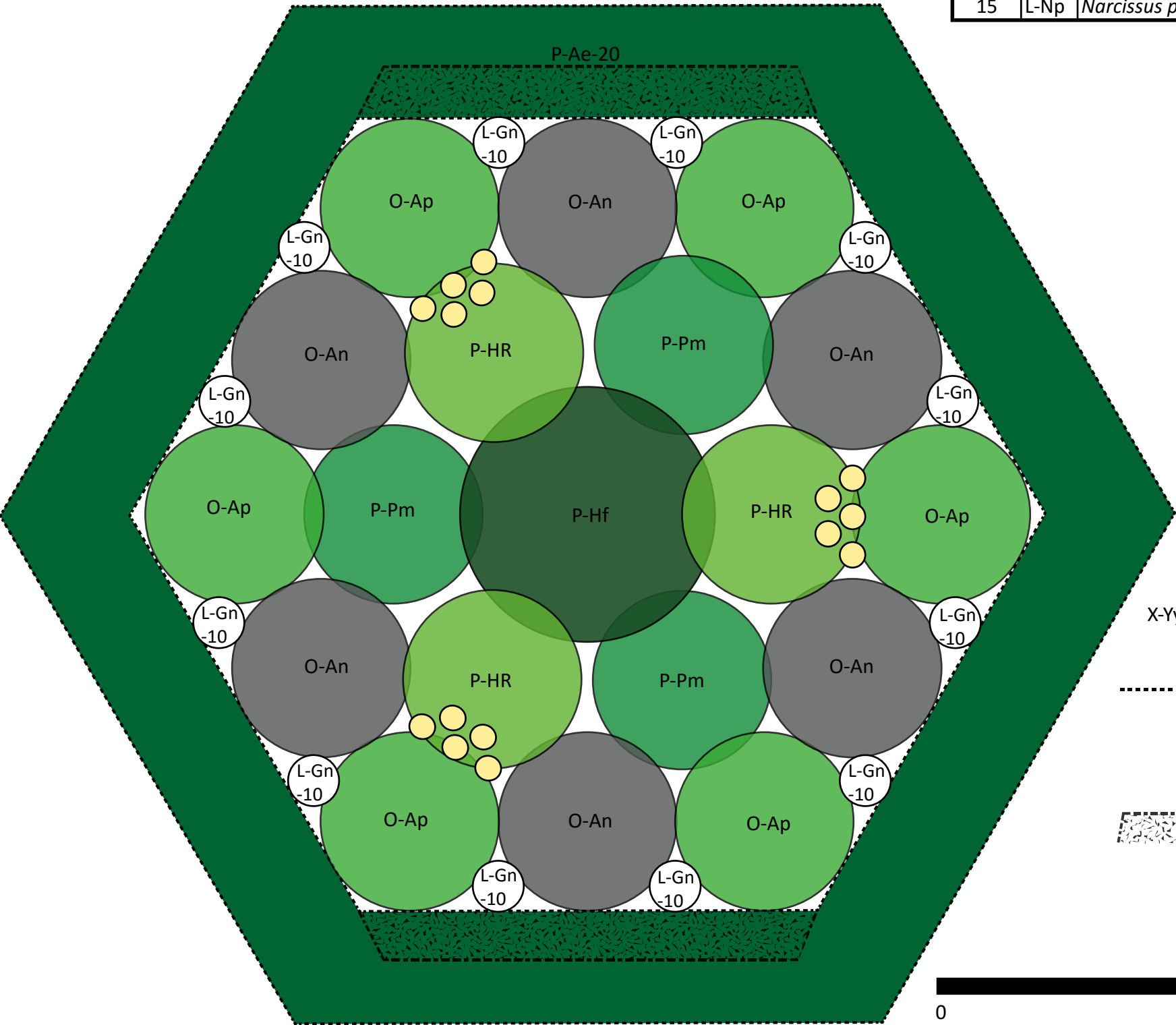
- Bilaga 1 – Skuggplantering, planteringsplan 1
- Bilaga 2 – Skuggplantering, planteringsplan 2
- Bilaga 3 – Skuggplantering, planteringsplan 3
- Bilaga 4 – Skuggplantering, planteringsplan 4
- Bilaga 5 – Skuggplantering, Designförslag 1
- Bilaga 6 – Skuggplantering, Designförslag 2
- Bilaga 7 – Solplantering, Planteringsplan 1
- Bilaga 8 – Solplantering, Planteringsplan 2
- Bilaga 9 – Solplantering, Planteringsplan 3
- Bilaga 10 – Solplantering, Planteringsplan 4
- Bilaga 11 – Solplantering, Designförslag 1
- Bilaga 12 – Solplantering, Designförslag 2
- Bilaga 13 – Rådata platsundersökning

Skuggplantering

Planteringsplan 1

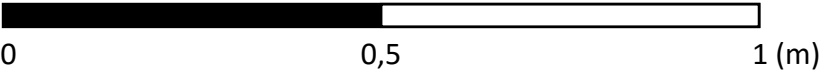
Växtlista plantering 1

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	P	Perenner			
20	P-Ae	<i>Asarum europaeum</i>	Hasselört	a-kval	Fördelas jämnt på ytan
1	P-Hf	<i>Helleborus foetidus</i>	Klockjulros	2 L	
3	P-HR	<i>Hosta 'Red October'</i>	Funkia	a-kval	
3	P-Pm	<i>Polygonatum multiflorum</i>	Jätterams	a-kval	
	O	Ormbunkar			
6	O-Ap	<i>Adiantum pedatum</i>	Frilandsadiantum	a-kval	
6	O-An	<i>Athyrium niponicum 'Pictum'</i>	Regnbågsbräken	a-kval	
	L	Lökar			
120	L-Gn	<i>Galanthus nivalis</i>	Snödroppe	Storlek 6/7	Planteras i grupper om 10 st enligt plan.
15	L-Np	<i>Narcissus poeticus 'Plenus'</i>	Pingstlilja	Storlek 12/+	c/c 10 cm planteras i grupper enligt plan.

Teckenförklaring

- X-Yy-ZZ X = Typ av växt
Y = Förkortning
Z = Antal
- Gräns för planteringsyta
- L-Np
- Placering av perenner, ormbunkar och lökar
- När likadana hexagoner placeras bredvid varandra kan ytan för kantväxten minskas och växterna innanför kan flyttas ut i denna yta.

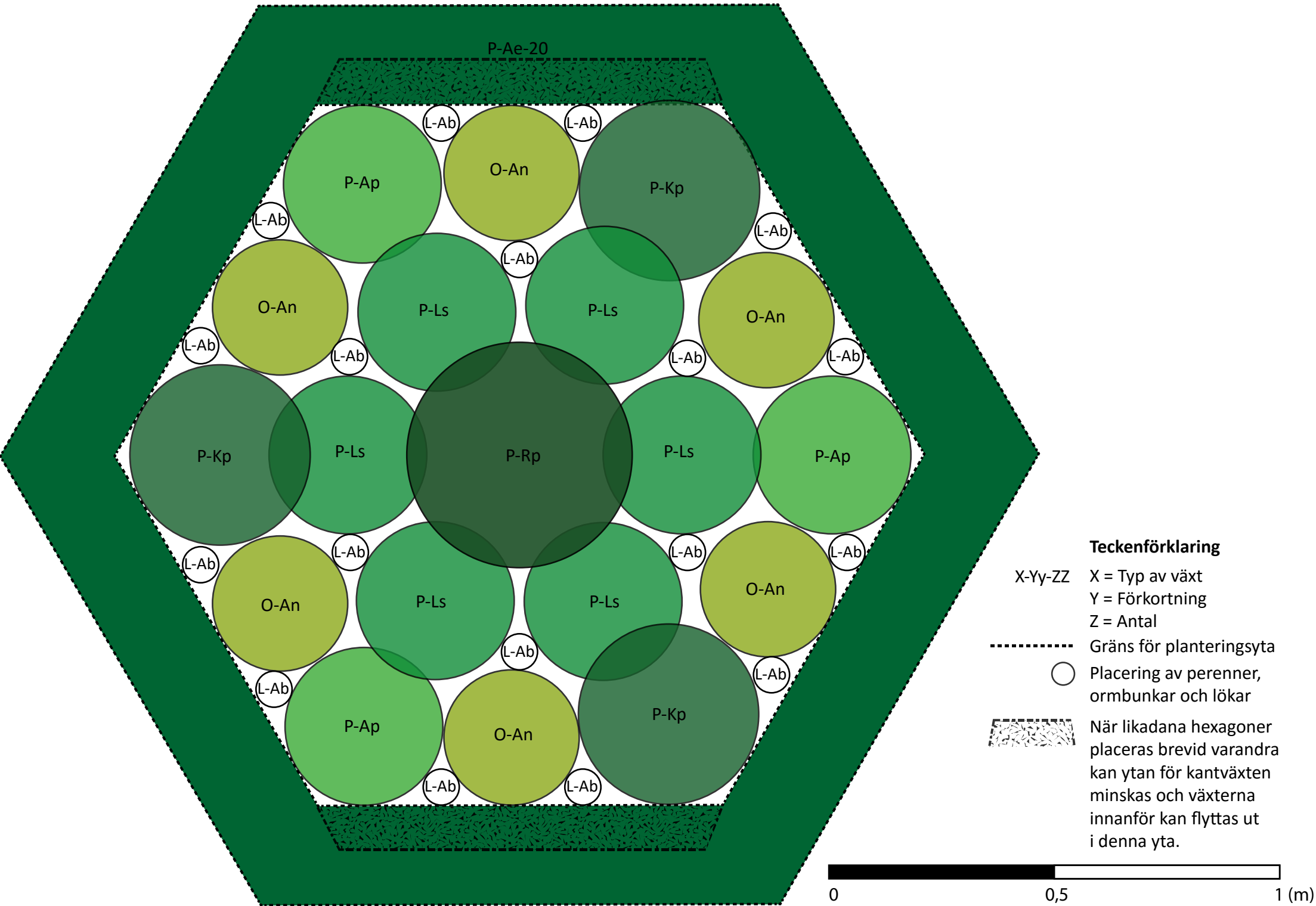
Planteringsplan 1			
Bilaga 1 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Skuggplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 1/6	Datum 2015-12-28

Skuggplantering

Planteringsplan 2

Växtlista plantering 2

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
P Perenner					
20	P-Ae	<i>Asarum europaeum</i>	Hasselört	a-kval	Fördelas jämnt på ytan
3	P-Ap	<i>Actaea pachypoda</i>	Vit trollduva	a-kval	
3	P-Kp	<i>Kirengeshoma palmata</i>	Vaxklocka	a-kval	
6	P-Ls	<i>Luzula sylvatica</i>	Storfryle	5 L	
1	P-Rp	<i>Rodgersia pinnata</i> 'Chocolate Wing'	Fingerrodersia, brunbladig	a-kval	
O Ormbunkar					
6	O-An	<i>Athyrium niponicum</i> 'Pictum'	Regnbågsbräken	a-kval	
L Lökar					
18	L-Ab	<i>Anemone blanda</i> 'White splendor'	Vit balkansippa	Storlek 5/7	

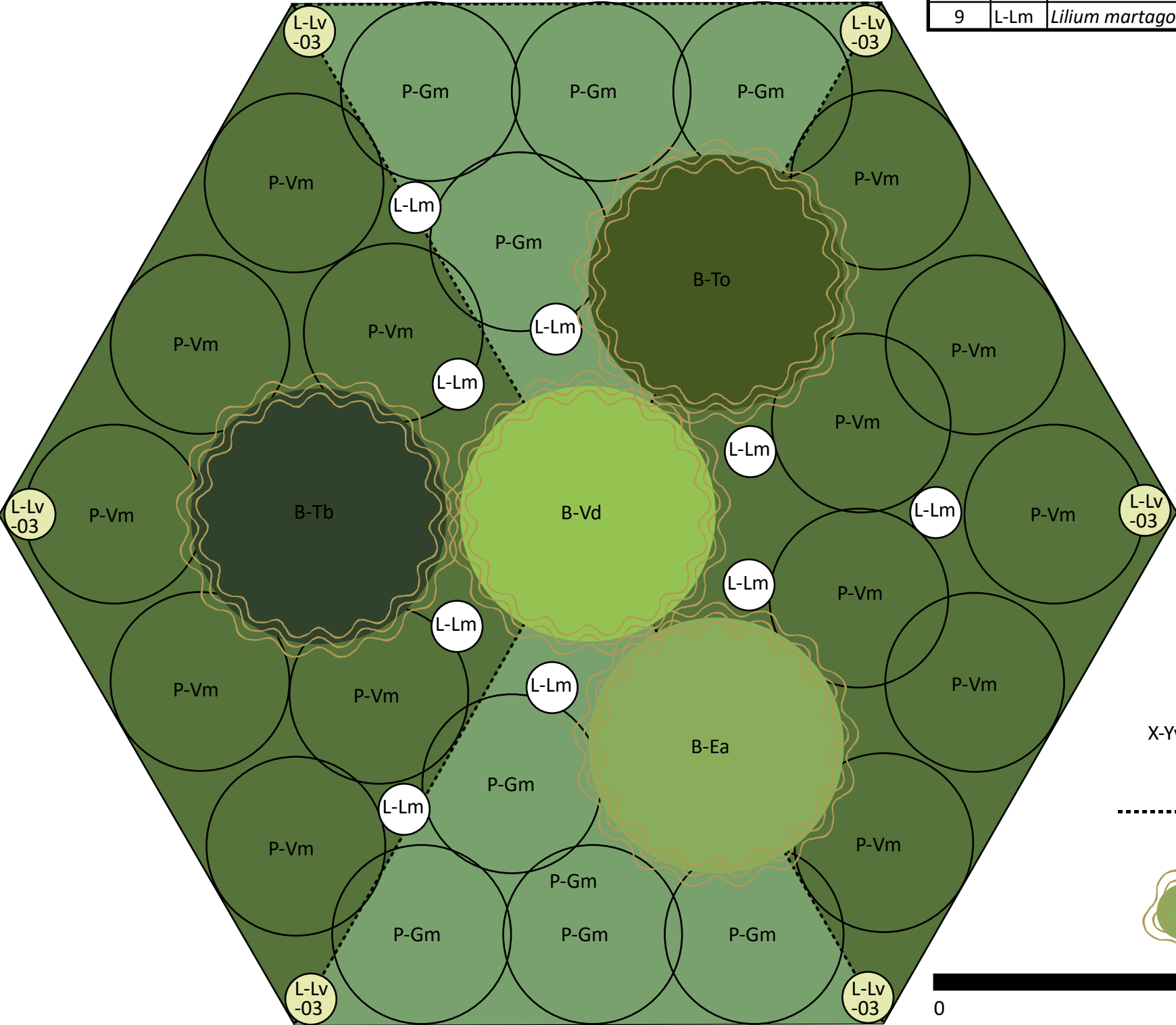
Planteringsplan 2			
Bilaga 2 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Skuggplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 2/6	Datum 2015-12-28

Skuggplantering

Planteringsplan 3

Växtlista plantering 3

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
Barrväxter					
1	B-Tb	<i>Taxus baccata</i> 'Repandens'	Krypidegran	co 20-30	
1	B-To	<i>Thuja occidentalis</i> 'Little Giant'	Tuja	co 20-25	
Buskar					
1	B-Ea	<i>Euonymus alatus</i> 'Compactus'	Vingbenved	Busk co 3,5 l	
1	B-Vd	<i>Viburnum dentatum</i> 'Blue Muffin'	Sommarolvon	Busk co 3,5 l	
Perenner					
8	P-Gm	<i>Geranium macrorrhizum</i> 'Bevans Variety'	Flocknäva	a-kval	
14	P-Vm	<i>Vinca minor</i> 'Alba'	Vintergröna	a-kval	
Lökar					
18	L-Lv	<i>Leucojum vernum</i>	Snökllocka	Storlek 7/+	Planteras i grupper om 3 st enligt plan.
9	L-Lm	<i>Lilium martagon</i> var. Album	Vit krollilja	Storlek 10/+	

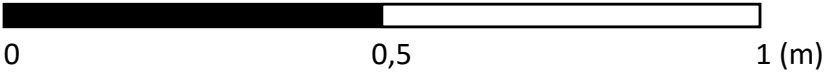
Teckenförklaring

X-Yy-ZZ X = Typ av växt
Y = Förkortning
Z = Antal

----- Gräns för planteringsyta

○ Placering av perenner och lökar

⬤ Placering av buskar

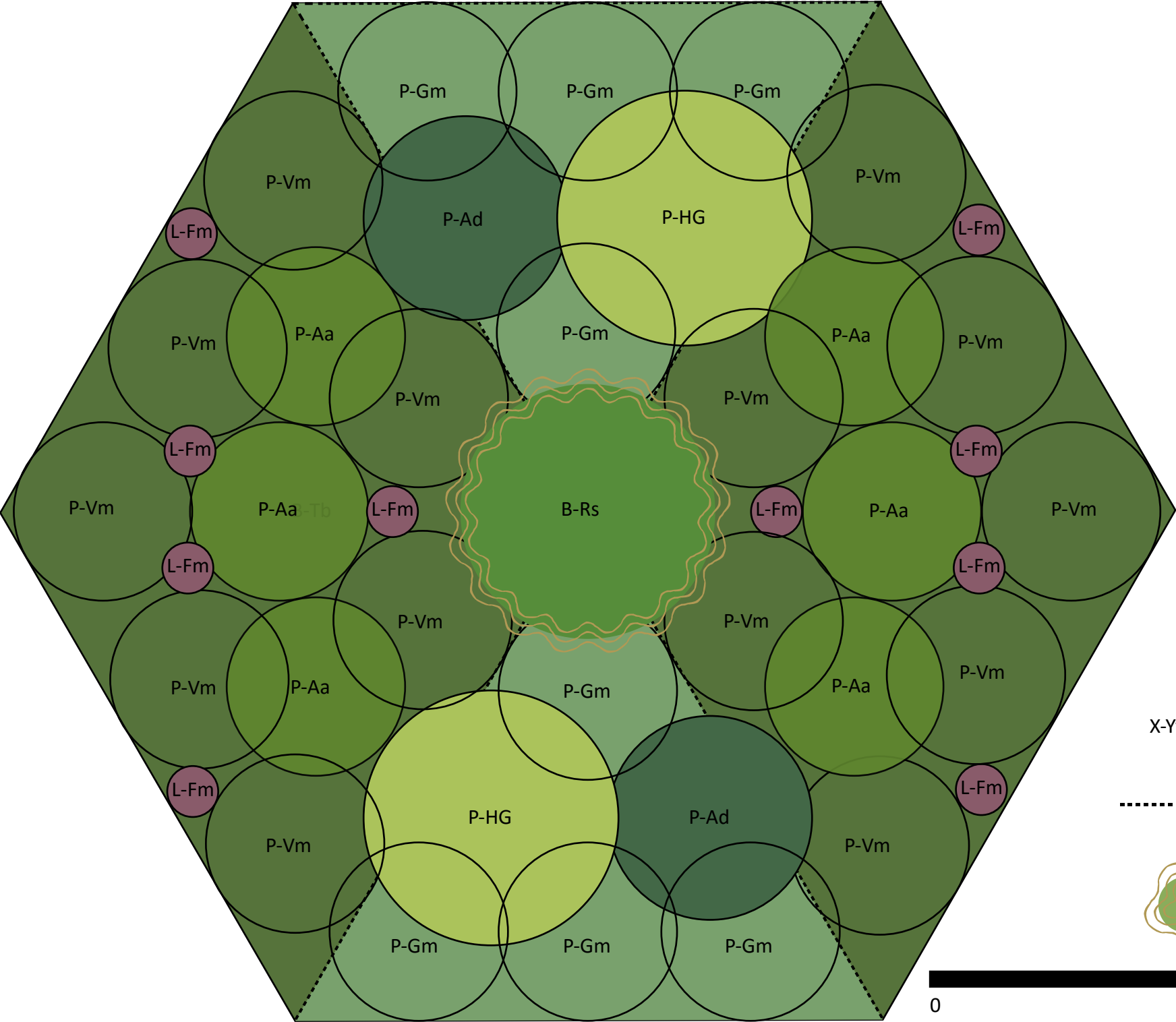
Planteringsplan 3			
Bilaga 3 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Skuggplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 3/6	Datum 2015-12-28

Skuggplantering

Planteringsplan 4

Växtlista plantering 4

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	B	Buskar			
1	B-Rs	<i>Rhododendron schlippenbachii</i>	Koreansk azalea	busk. co 3,5 L	
	P	Perenner			
6	P-Aa	<i>Aruncus aethusifolius</i> 'Professor Lindquist'	Koreansk plymspirea	a-kval	
2	P-Ad	<i>Aster divaricatus</i>	Vit skogsaster	a-kval	
8	P-Gm	<i>Geranium macrorrhizum</i> 'Bevans Variety'	Flocknäva	a-kval	
2	P-HG	<i>Hosta</i> 'Guacamole'	Funkia	a-kval	
14	P-Vm	<i>Vinca minor</i> 'Alba'	Vintergröna	a-kval	
	L	Lökar			
30	L-Fm	<i>Fritillaria meleagris</i>	Kungängslilja		Planteras i grupper om 3 st enligt plan.

Teckenförklaring

X-Yy-ZZ X = Typ av växt
Y = Förkortning
Z = Antal

----- Gräns för planteringsyta

○ Placering av perenner och lökar

⬤ Placering av buskar

Planteringsplan 4			
Bilaga 4 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Skuggplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 4/6	Datum 2015-12-28

Skuggplantering

Designförslag 1

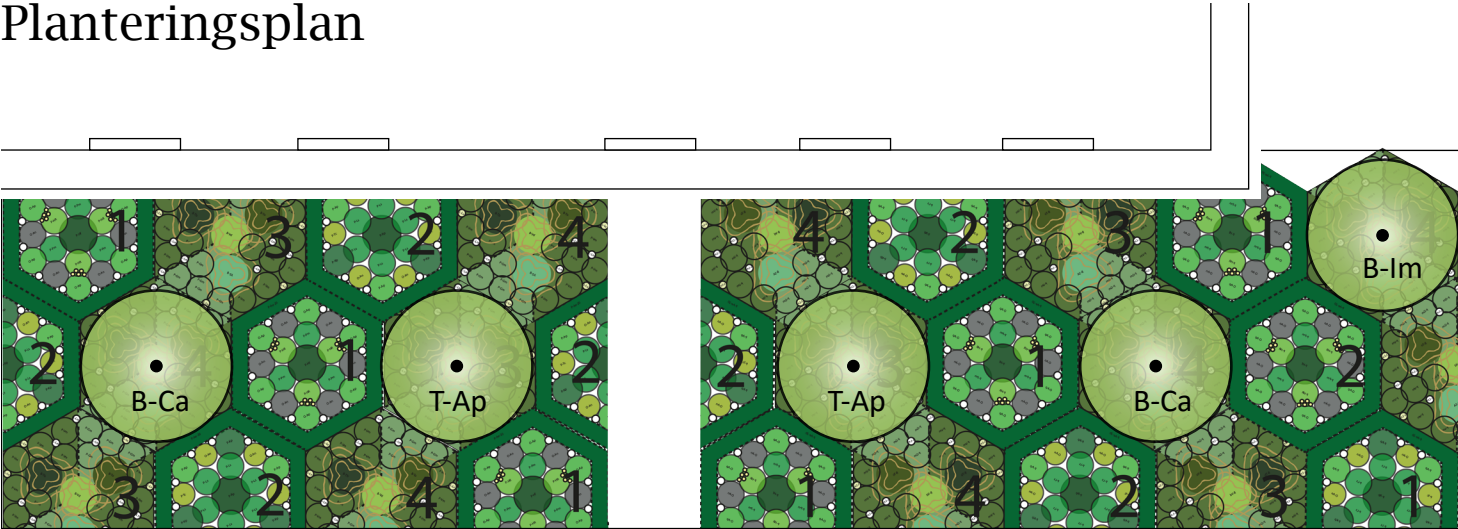

Inspirationen till denna plantering kommer från den här bilden som visar en 1 plans villa med källare i Skåne. Entrésidan består endast av en gräsmatta och upplevs inte speciellt välkomnande.

Illustrationen till höger visar hur det istället skulle kunna se ut. En stor frodig plantering med perenner, lökar, buskar och träd. Genom att fylla hela ytan med växter slipper man gräsklippning helt på entrésidan. Skötsel kommer att krävas men det tar inte mer tid än vad man tidigare la på gräsklippning. Bilden visar en uppvuxen plantering där alla växter är i full grönska. I verkligheten kommer inte allt att vara frodigt samtidigt utan man kan följa årstidsväxlingarna. Denna plantering ger ett maffigt intryck samtidigt som den minskar insynen och erbjuder något fint att titta på innifrån huset.

Planteringsplan

Växtlista skuggplantering designförslag 1

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	1	Planteringsplan 1			Se bilaga 1
	2	Planteringsplan 2			Se bilaga 2
	3	Planteringsplan 3			Se bilaga 3
	4	Planteringsplan 4			Se bilaga 4
	B	Buskar			
2	B-Ca	<i>Cornus alba</i> 'Kesselringii'	Blodkornell	busk. co 3,5 L	
1	B-Im	<i>Ilex x meserveae</i> 'Golden girl'	Blå järnek	40-50 co	
	T	Träd			
2	T-Ap	<i>Acer pensylvanicum</i>	Amerikansk strimlönn	sol. 120-150 co	Trädstöd

Skötselplan

- Februari - Ta bort det översta lövtäcket men låt en del lövresten ligga kvar. Klipp ner alla perenner till ca 5-10 cm. Fördela klippet och låt det ligga kvar. Gör en första ogrärensning.
- Mars-april - Gödsla med ekologiskt/biologiskt gödsel och gör en andra ogrärensning. Försök att inte skada vårlökarna. Dela höstblommande perenner om de börjat se glesa ut i mitten.
- Maj-september - Ogrärensning 14 min/vecka. Klipp bort rotskott från träden 3-4 ggr (dvs tunna skott som växer från trädets bas).
- September-oktober - Dela vårblomande perenner om de börjat se glesa ut i mitten.
- Oktober-november - Täck planteringen med ett lager löv. (Ett annat alternativ är att tillsätta ett lager dressjord eller kompost i april-maj)

Denna plantering passar på en skuggig plast i zon 1-4. Jorden skall vara humusrik och fuktighetshållande men väl-dränerad.

Vissa av växterna kan sprida sig och planterings utseende förändras med åren. Buskar och träd kommer sakta men säkert växa till sig och utvecklas. Hur det utvecklas beror mycket på platsen. Man kan välja att låta växterna leva sitt eget liv och på så vis få en levande och vild plantering. Tycker man mer om ett striktare utseende kan man tukta växterna och styra dem dit man vill. Det kan man göra genom att ta bort växter som har spridit sig och genom att beskära träd och buskar.

Oavsett kan träd och buskar behöva beskärning ibland. Grenar kanske är i vägen eller får träd/busken i obalans. Eller så behövs en rensning för vitalitetens skull. Om man känner sig säker på beskärning kan man utföra det själv men försök då att tänka på helheten i planteringen. Ta alltid bort döda eller skadade grenar. Min rekommendation är dock att anlita ett proffs, speciellt vid beskärning av träd.

Designförslag 1			
Bilaga 5 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Skuggplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:100	Format A3	Sida 5/6	Datum 2016-01-03

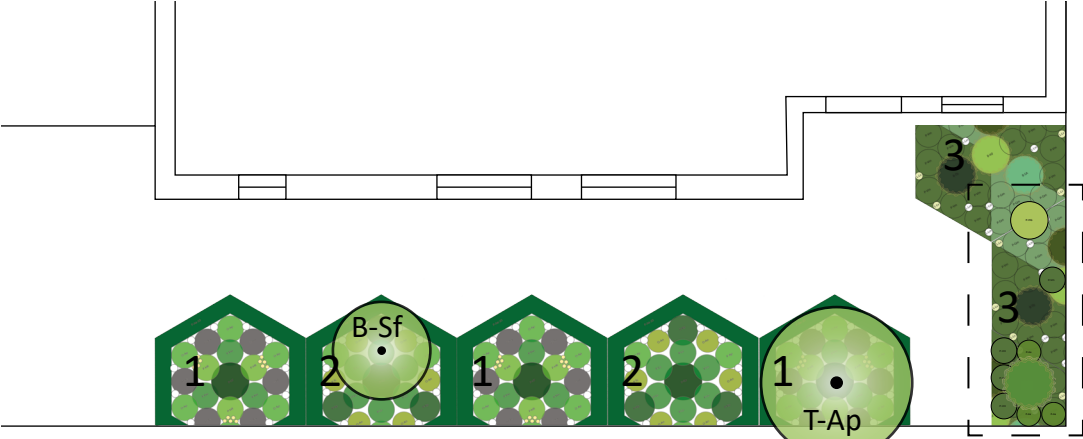
Skuggplantering

Designförslag 2

Inspirationen till denna plantering kommer från den här bilden som visar en 1-plans villa i Skåne. Entrésidan består till största delen av stenläggning och singel med några få växter.

Planteringsplan

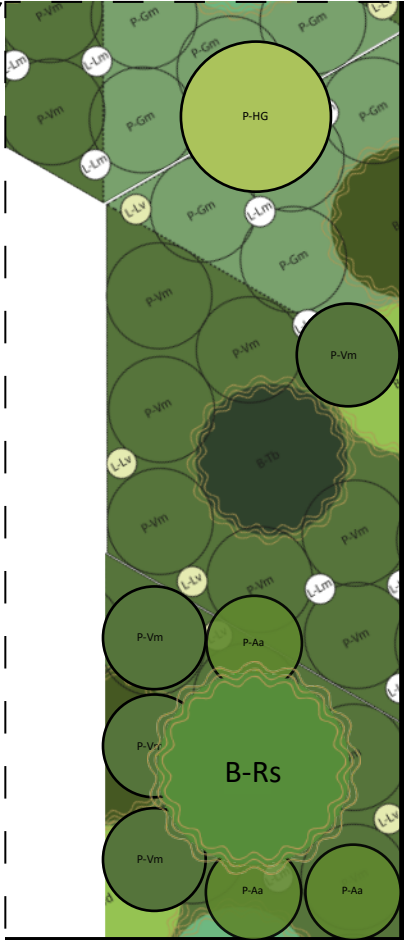
Skötselplan

- Februari - Ta bort det översta lövtäcket men låt en del lövrester ligga kvar. Klipp ner alla perenner till ca 5-10 cm. Fördela klippet och låt det ligga kvar. Gör en första ogrärensning.
- Mars-april - Gödsla med ekologiskt/biologiskt gödsel och gör en andra ogrärensning. Försök att inte skada vårlökarna. Dela höstblommande perenner om de börjat se glesa ut i mitten.
- Maj-september - Ogrärensning 14 min/vecka. Klipp bort rotskott från träderna 3-4 ggr (dvs tunna skott som växer från trädets bas).
- September-oktober - Dela vårblostande perenner om de börjat se glesa ut i mitten.
- Oktober-november - Täck planteringen med ett lager löv. (Ett annat alternativ är att tillsätta ett lager dressjord eller kompost i april-maj)

Illustrationen till höger visar hur det skulle kunna se ut istället. Det som tidigare var singelyta har fyllts på med växter. Plus att ytan till höger om dörren har fyllts med växter som markerar entrén. En gång från garaget till entrén har lämnats hårdgjord närmast huset. Växtligheten markerar nu tomtgränsen bättre och det blir tydligare var den privata sfären börjar. Dessutom erbjuder planteringarna något vackert att titta på under årets alla månader.

Växterna har flyttas runt lite för att passa platsen bättre. Se ändringarna i rutan nedan.

Växtlista skuggplantering designförslag 2

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	1	Planteringsplan 1			Se bilaga 1
	2	Planteringsplan 2			Se bilaga 2
	3	Planteringsplan 3			Se bilaga 3
	B	Buskar			
1	B-Sf	<i>Sorbus frutescens</i>	Liten pärlrönn	busk. co 3,5 L	
1	B-Rs	<i>Rhododendron schlippenbachii</i>	Koreansk azalea	busk. co 3,5 L	
	T	Träd			
1	T-Ap	<i>Acer pensylvanicum</i>	Amerikansk strimlönn	sol. 120-150 co	Trädstöd

Denna plantering passar på en skuggig plast i zon 1-4. Jorden skall vara humusrik och fuktighetshållande men väl-dränerad.

Vissa av växterna kan sprida sig och planterings utseende förändras med åren. Buskar och träd kommer sakta men säkert växa till sig och utvecklas. Hur det utvecklas beror mycket på platsen. Man kan välja att låta växterna leva sitt eget liv och på så vis få en levande och vild plantering. Tycker man mer om ett striktare utseende kan man tukta växterna och styra dem dit man vill. Det kan man göra genom att ta bort växter som har spridit sig och genom att beskära träd och buskar.

Oavsett kan träd och buskar behöva beskärning ibland. Grenar kanske är i vägen eller får trädets/busken i obalans. Eller så behövs en rensning för vitalitetens skull. Om man känner sig säker på beskärning kan man utföra det själv men försök då att tänka på helheten i planteringen. Ta alltid bort döda eller skadade grenar. Min rekommendation är dock att anlita ett proffs, speciellt vid beskärning av träd.

Designförslag 2

Bilaga 6
Entréplanteringar för villaträdgårdar
Gestaltningförslag
Skuggplantering

Ritad av
Ida Larzenius

SLU Alnarp

Skala
1:100

Format
A3

Sida
6/6

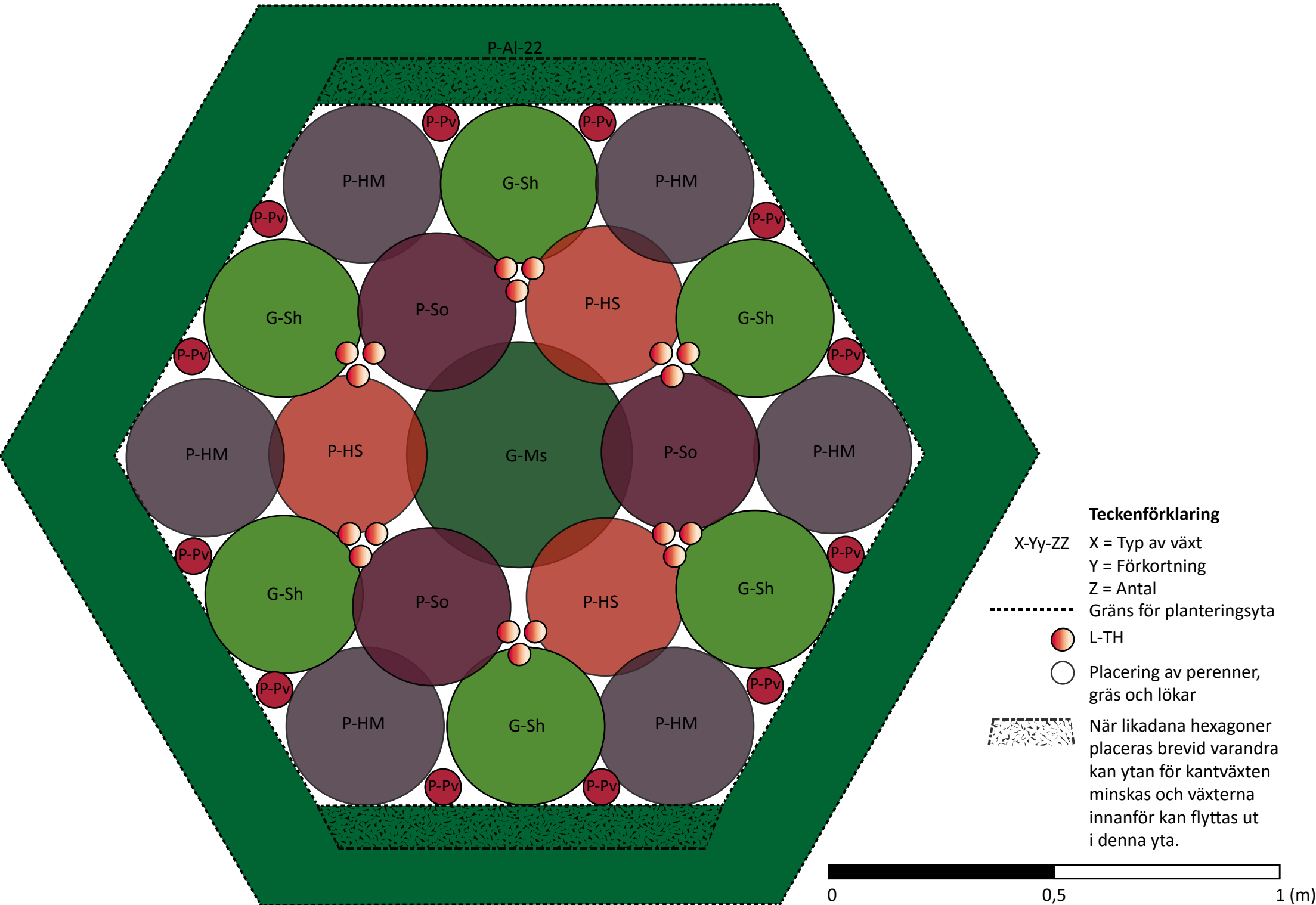
Datum
2016-01-03

Solplantering

Planteringsplan 1

Växtlista planteringsplan 1

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	P	Perenner			
22	P-AI	<i>Alchemilla erythropoda</i>	Rödskaftad daggkäpa	a-kval	sprides jämnt över ytan
3	P-HS	<i>Hemerocallis 'Sammy Russel'</i>	Daglilija	a-kval	
6	P-HM	<i>Hylotelephium 'Matrona'</i>	Kärleksört	a-kval	
12	P-Pv	<i>Pulsatilla vulgaris 'Röde Klokke'</i>	Backsippa	a-kval	
3	P-So	<i>Sanguisorba officinalis</i>	Blodtopp	a-kval	
	G	Gräs			
1	G-Ms	<i>Miscanthus sinensis 'Kleine Fontäne'</i>	Miskantus	2L	
6	G-Sh	<i>Sesleria heufleriana</i>	Vårälvväxing	a-kval	
	L	Lökar			
18	L-TH	<i>Tulipa 'Helmar'</i>	Triumftulpan 'Helmar'	storlek 11/+	planteras i grupper om 3 st enligt plan

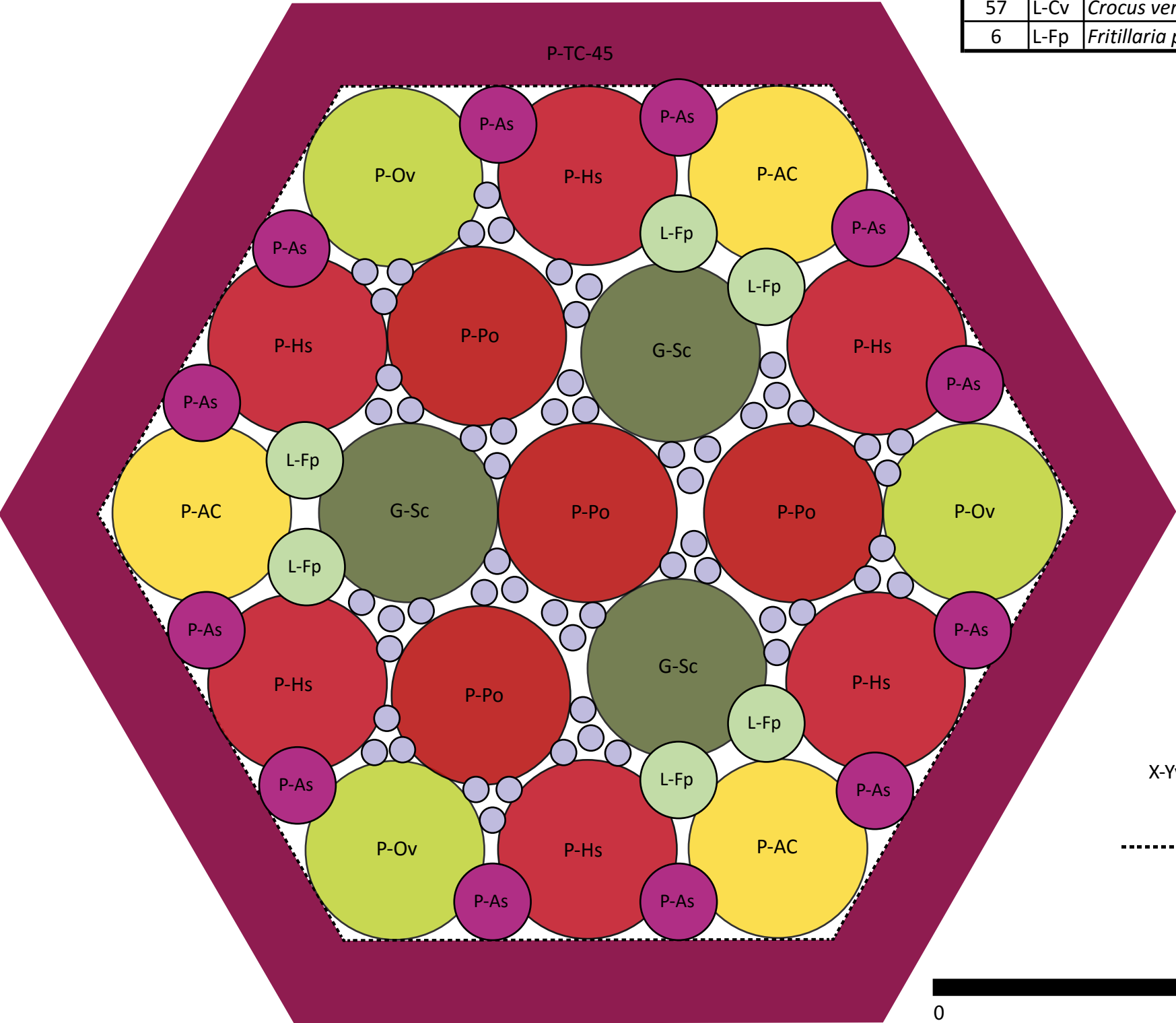
Planteringsplan 1			
Bilaga 7 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Solplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 1/6	Datum 2016-01-03

Solplantering

Planteringsplan 2

Växtlista planteringsplan 2

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	P	Perenner			
3	P-AC	Achillea 'Coronation Gold'	Gyllenröllika	a-kval	
12	P-As	Allium schoenoprasum	Gräslök	a-kval	
6	P-Hs	Heuchera sanguinea 'Coral Forest'	Blodalunrot	a-kval	
3	P-Ov	Origanum vulgare 'Thumble's Variety'	Gulbladig kungsmynta	a-kval	
4	P-Po	Papaver orientale	Jättevallmo	a-kval	
42	P-TC	Thymus serpyllum 'Coccineus'	Backtimjan	a-kval	Sprides jämnt över ytan
	G	Gräs			
3	G-Sc	Stipa calamagrostis	Silvergräs	co 2L	
	L	Lökar			
57	L-Cv	Crocus vernus	Vårkrokus	storlek 7/8	
6	L-Fp	Fritillaria persica 'Ivory bells'	Ljus klocklilja	storlek 18/+	

Teckenförklaring

X-Yy-ZZ X = Typ av växt
Y = Förkortning
Z = Antal

----- Gräns för planteringsyta

● L-Cv

○ Placering av perenner,
gräs och lökar

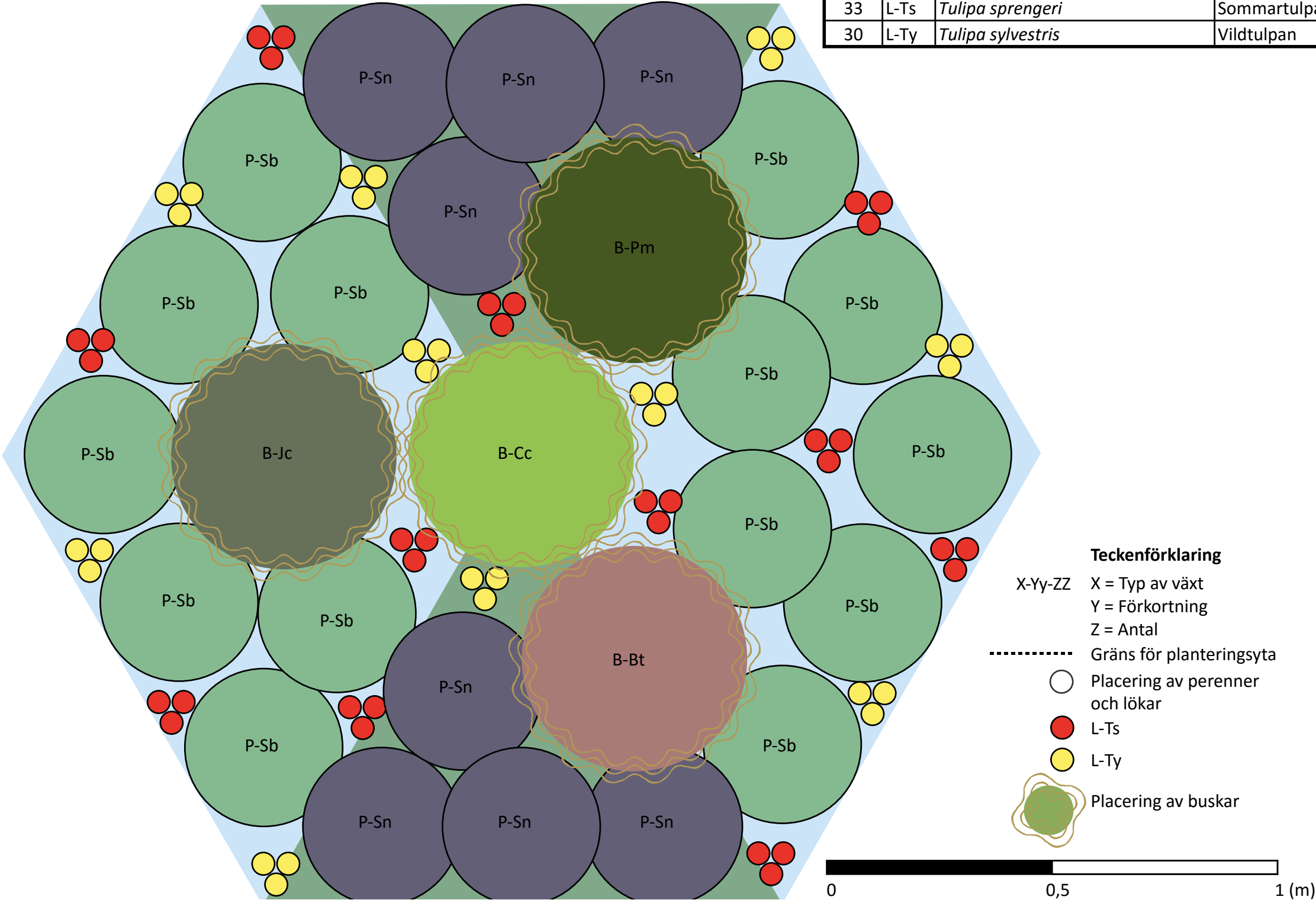
Planteringsplan 2			
Bilaga 8 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Solplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 2/6	Datum 2016-01-03

Solplantering

Planteringsplan 3

Växtlista planteringsplan 3

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
Barrväxter					
1	B-Jc	<i>Juniperus communis</i> 'Tyrihans' E	Krypen	co 3,5 L	
1	B-Pm	<i>Pinus mugo</i> 'Mops'	Bergtall	co 3,5 L	
Buskar					
1	B-Bt	<i>Berberis thunbergii</i> 'Rosy Rocket'	Häckberberis	co 3,5 L	
1	B-Cc	<i>Cotinus coggyria</i> 'Golden Spirit'	Perukbuske	co 3,5 L	
Perenner					
8	P-Sn	<i>Salvia nemorosa</i> 'Caradonna'	Stäppsalia	a-kval	
14	P-Sb	<i>Stachys byzantina</i> 'Silver carpet'	Lammöron	a-kval	
Lökar					
33	L-Ts	<i>Tulipa sprengeri</i>	Sommartulpan	storlek 12/+	Planteras i grupper om 3 st enligt plan.
30	L-Ty	<i>Tulipa sylvestris</i>	Vildtulpan	storlek 10/+	Planteras i grupper om 3 st enligt plan.

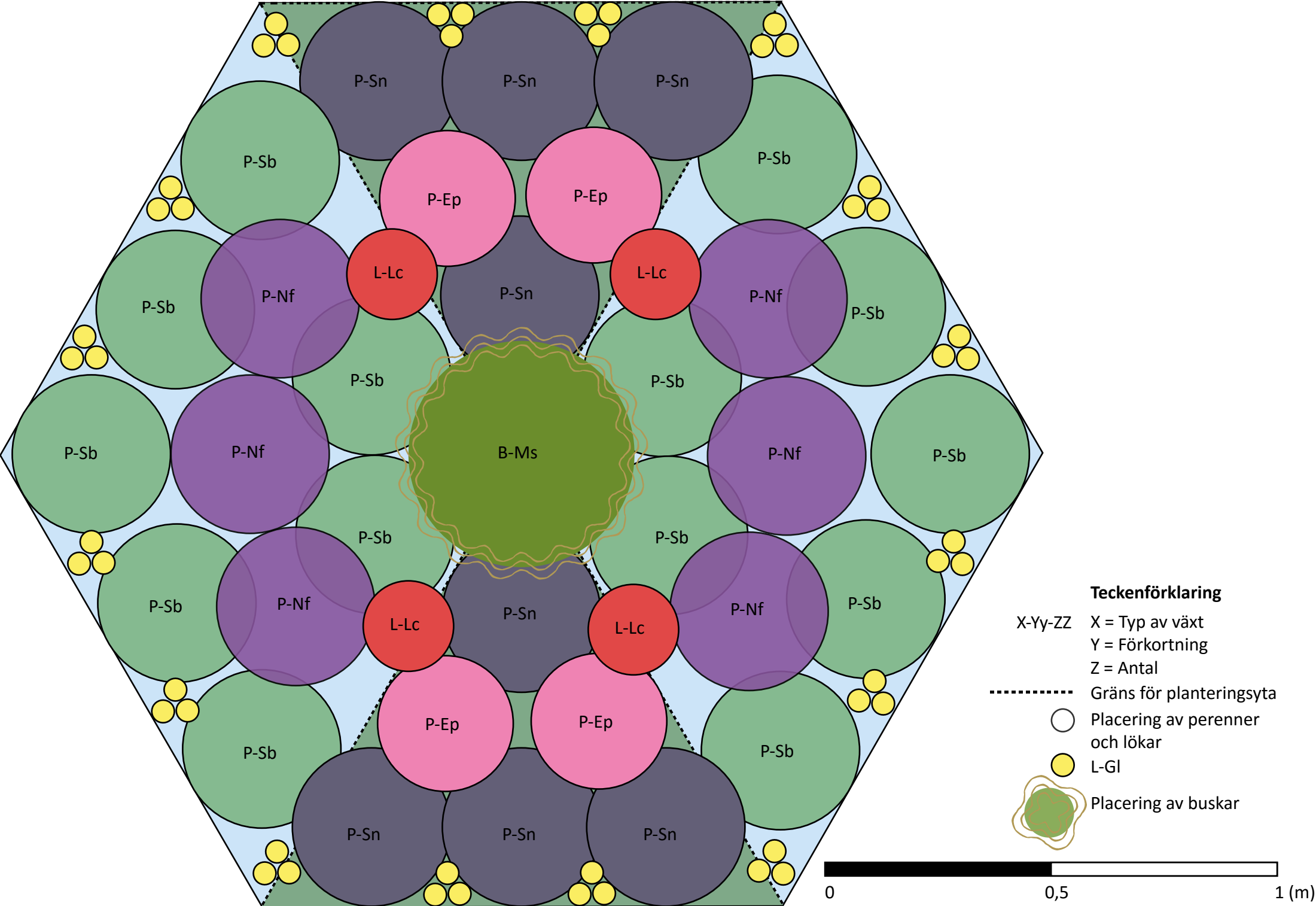
Planteringsplan 3			
Bilaga 9			
Entréplanteringar för villaträdgårdar			
Gestaltningförslag			
Solplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 3/6	Datum 2016-01-03

Solplantering

Planteringsplan 4

Växtlista planteringsplan 4

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	B	Buskar			
1	B-Ms	<i>Malus sargentii</i>	Bukettapel	co 3,5 L	
	P	Perenner			
4	P-Ep	<i>Echinacea purpurea</i> 'Magnus'	Röd solhatt	a-kval	
6	P-Nf	<i>Nepeta x faassenii</i> 'Walker's Low'	Kantnepeta	a-kval	
14	P-Sb	<i>Stachys byzantina</i> 'Silver carpet'	Lammöron	a-kval	
	L	Lökar			
48	L-Gl	<i>Gagea lutea</i>	Vårlök	a-kval	Planteras i grupper om 3 st enligt plan.
4	L-Lc	<i>Lilium canadense</i> var. <i>coccineum</i>	Kanadalilja	a-kval	

Planteringsplan 4			
Bilaga 10 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Solplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:10	Format A3	Sida 4/6	Datum 2016-01-03

Solplantering

Designförslag 1

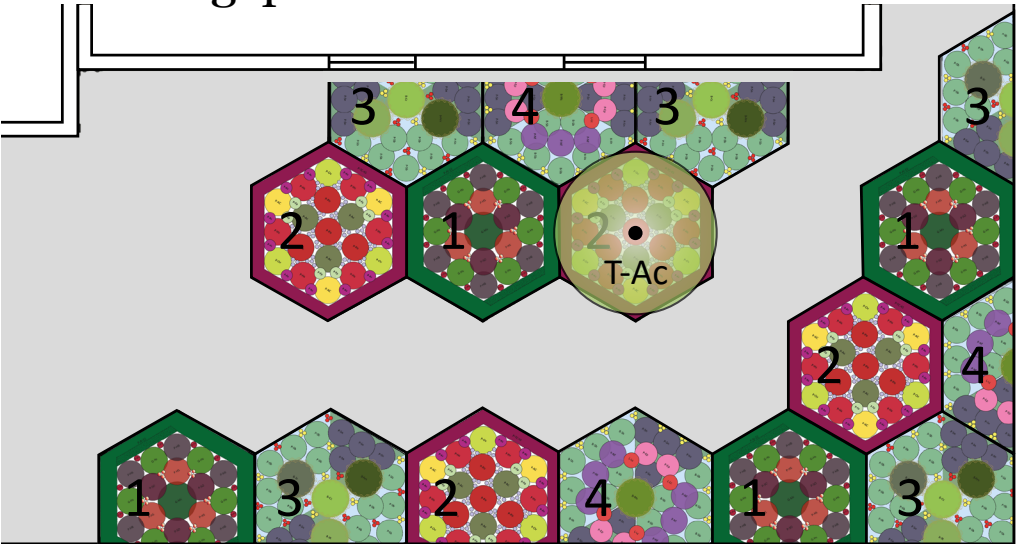

Inspirationen till denna plantering kommer från den här bilden som visar en 1,5 plans villa i Skåne. Entrésidan består av en stelläggning med två planteringar i. En smal rabatt längs vägen plus en rundel lite till höger om mitten. Detta har kompletterats med några krukor.

Bilden ovan visar hur det istället skulle kunna se ut. Med en stor frod plantering med perenner, lökar, buskar och träd. Genom att fylla på med mer växter kan man skapa en gång från billuppfarten mot entrén runt hörnet. Tomtgränsen blir tydligare och den privata sfären markeras. Denna plantering ger ett maffigt intryck samtidigt som den minskar insynen och erbjuder något fint att titta på både utifrån och innifrån.

Planteringsplan

Denna plantering passar på en solig plats i söderläge i zon 1-4. Jorden skall bestå av 40-50 % sand eller grus och skall vara väl-dränerad. Överst läggs ett 10- 15 cm tjockt lager med grovt grus, makadam eller singel. För att ogräs ej skall kunna etablera sig bör man ta bort allt organsikt material från ytan.

Träd och buskar behöva beskärning ibland. Grenar kanske är i vägen eller får trädet/busken i obalans. Eller så behövs en rensning för vitalitetens skull. Om man känner sig säker på beskärning kan man utföra det själv men försök då att tänka på helheten i planteringen. Ta alltid bort döda eller skadade grenar. Min rekommendation är dock att anlita ett proffs, speciellt vid beskärning av träd.

Växtlista solplantering designförslag 1

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	1	Planteringsplan 1			Se bilaga 7
	2	Planteringsplan 2			Se bilaga 8
	3	Planteringsplan 3			Se bilaga 9
	4	Planteringsplan 4			Se bilaga 10
	T	Träd			
1	T-Ac	Acer campestre	Naverlönn	sol. 120-150 cm	Trädstöd

Skötselplan

- Februari - Klipp ner alla perenner till ca 5-10 cm. Blås bort allt klipp och annat organsikt material med en lövblås. Gör en första ogrärensning.
- Mars-april - Gör en andra ogrärensning. Försök att inte skada vår-lökarna. Dela höstblommande perenner om de börjat se glesa ut i mitten. Vartannat år, gödsla med ekologiskt/biologiskt gödsel.
- Maj-september - Ogrärensning 14 min/vecka. Klipp bort rotskott från träden 3-4 ggr (dvs tunna skott som växer från trädets bas).
- September-oktober - Dela vårblomande perenner om de börjat se glesa ut i mitten.

Designförslag 1			
Bilaga 11 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Solplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:100	Format A3	Sida 5/6	Datum 2016-01-05

Solplantering

Designförslag 2

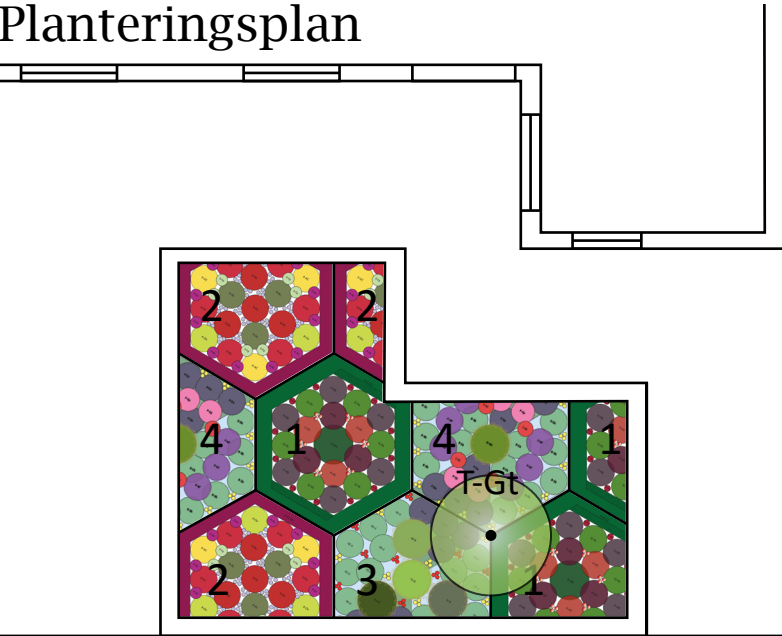

Inspirationen till denna plantering kommer från bilden till vänster som visar en 1-plans villa i Skåne. Entrésidan består mest av en stelläggning med upphöjd ruta fylld med singel. I den växer ett par prydnadsgräs, i övrigt är det tomt på växter.

Bilden ovan visar hur det istället skulle kunna se ut. Rutan har byggts ut lite och hela ytan har fyllts med växter. Ett träd har tillkommit för att ge ett tak till planteringen och skapa mer av en rumskänsla. Växterna erbjuder något vackert att titta på under hela året och ger en färgrik blomning under stor del av året. Entrén känns mer välkomnande och insynen har minskat.

Planteringsplan

Växtlista solplantering designförslag 2

Antal	Kod	Namn	Svenskt namn	Kvalitet	Anmärkning
	1	Planteringsplan 1			Se bilaga 7
	2	Planteringsplan 2			Se bilaga 8
	3	Planteringsplan 3			Se bilaga 9
	4	Planteringsplan 4			Se bilaga 10
	T	Träd			
1	T-Gt	<i>Gleditsia triacanthos</i> 'Inermis'	Tagglöst korstörne	sol. 120-150 cm	Trädstöd

Denna plantering passar på en solig plats i söderläge i zon 1- 4. Jorden skall bestå av 40-50 % sand eller grus och skall vara väl-dränerad. Överst läggs ett 10- 15 cm tjockt lager med grovt grus, makadam eller singel. För att ogräs ej skall kunna etablera sig bör man ta bort allt organsikt material från ytan.

Träd och buskar behöva beskärning ibland. Grenar kanske är i vägen eller får trädet/busken i obalans. Eller så behövs en rensning för vitalitetens skull. Om man känner sig säker på beskärning kan man utföra det själv men försök då att tänka på helheten i planteringen. Ta alltid bort döda eller skadade grenar. Min rekommendation är dock att anlita ett proffs, speciellt vid beskärning av träd.

Skötselplan

- Februari - Klipp ner alla perenner till ca 5-10 cm. Blås bort allt klipp och annat organsikt material med en lövblås. Gör en första ogräsrensning.
- Mars-april - Gör en andra ogräsrensning. Försök att inte skada vårlökarna. Dela höstblommande perenner om de börjat se glesa ut i mitten. Vartannat år, gödsla med ekologiskt/biologiskt gödsel.
- Maj-september - Ogräsrensning 14 min/vecka. Klipp bort rotskott från träden 3-4 ggr (dvs tunna skott som växer från trädets bas).
- September-oktober - Dela vårblomande perenner om de börjat se glesa ut i mitten.

Designförslag 2			
Bilaga 12 Entréplanteringar för villaträdgårdar Gestaltningförslag Solplantering			
Ritad av Ida Larzenius		SLU Alnarp	
Skala 1:100	Format A3	Sida 6/6	Datum 2016-01-05

Bilaga 13 – Rådata platsundersökning

Ort	Gatunamn	Byggår	Antal villor	Entréer med >50%		Datum
				hårdgjord yta	Andel	
Malmö	hårdvallsgatan	1950-tal	14	7	50,00%	2015-11-10
Malmö	Seglaregatan	1950-tal	15	5	33,33%	2015-11-10
Malmö	Simmaregatan	1950-tal	20	5	25,00%	2015-11-10
Totalt 1950-tals område			49	17	34,69%	
Bjärred	Hökvägen	1960-tal	9	2	22,22%	2015-11-11
Bjärred	lavendel vägen	1960-tal	15	2	13,33%	2015-11-11
Bjärred	Starvägen	1960-tal	15	2	13,33%	2015-11-11
Bjärred	Storkvägen	1960-tal	27	11	40,74%	2015-11-11
Bjärred	Svanevägen	1960-tal	24	6	25,00%	2015-11-11
Kävlinge	Östra långgatan	1960-tal	22	5	22,73%	2015-11-12
Lomma	Bramsgatan	1960-tal	6	0	0,00%	2015-11-03
Lomma	Fullriggargatan	1960-tal	17	4	23,53%	2015-11-03
Lomma	Karavellgatan	1960-tal	6	0	0,00%	2015-11-03
Lomma	Klostergatan	1960-tal	10	1	10,00%	2015-11-03
Lomma	Mesangatan	1960-tal	6	1	16,67%	2015-11-03
Lomma	Märsgatan	1960-tal	14	3	21,43%	2015-11-03
Lomma	Snipgatan	1960-tal	13	3	23,08%	2015-11-03
Marieholm	Industrigata	1960-tal	8	2	25,00%	2015-11-09
Marieholm	Köpmannagatan	1960-tal	24	2	8,33%	2015-11-09
Marieholm	Ringvägen	1960-tal	57	8	14,04%	2015-11-09
Marieholm	Tegelvägen	1960-tal	11	2	18,18%	2015-11-09
Totalt 1960-tals område			284	54	19,01%	
Ljungbyhed	Långgatan	1970-talet	23	2	8,70%	2015-11-09
Ljungbyhed	Rönneågatan	1970-talet	4	0	0,00%	2015-11-09
Ljungbyhed	Spångengatan	1970-talet	17	3	17,65%	2015-11-09
Ljungbyhed	Ängsgatan	1970-talet	7	0	0,00%	2015-11-09
Lomma	Kråkbärsgatan	1970-talet	40	4	10,00%	2015-11-03
Staffanstorp	Fugavägen	1970-talet	39	3	7,69%	2015-11-05
Staffanstorp	Ouvertyrgatan	1970-talet	27	1	3,70%	2015-11-05
Staffanstorp	Preludievägen	1970-talet	19	3	15,79%	2015-11-05
Staffanstorp	Rondovägen	1970-talet	16	2	12,50%	2015-11-05
Staffanstorp	Sarabandvägen	1970-talet	18	6	33,33%	2015-11-05
Totalt 1970-tals område			210	24	11,43%	
Lomma	Enskiftesgatan	1990-talet	30	15	50,00%	2015-11-10
Lomma	Landsholmagatan	1990-talet	26	7	26,92%	2015-11-10
Lomma	Småhögsgatan	1990-talet	12	2	16,67%	2015-11-10
Lomma	Stenvraksgatan	1990-talet	8	3	37,50%	2015-11-10
Lomma	Vingaregatan	1990-talet	13	5	38,46%	2015-11-10
Lund	Rösträttsgatan	1990-talet	19	7	36,84%	2015-11-09
Lund	Talmanngatan	1990-talet	19	7	36,84%	2015-11-09
Totalt 1990-tals område			127	46	36,22%	
Bjärred	Myntavägen	2000-talet	10	2	20,00%	2015-11-11
Lomma	Cikoriagatan	2000-talet	11	5	45,45%	2015-11-03
Lomma	Klövergatan	2000-talet	17	14	82,35%	2015-11-03
Lomma	Krukmakaregatan	2000-talet	32	16	50,00%	2015-11-12
Lomma	Lupingatan	2000-talet	7	6	85,71%	2015-11-03
Lomma	Maskrosgatan	2000-talet	6	4	66,67%	2015-11-03
Lomma	Prästkragegatan	2000-talet	8	5	62,50%	2015-11-03
Lomma	Svalörtsgatan	2000-talet	16	7	43,75%	2015-11-03
Lomma	Tistelgatan	2000-talet	8	3	37,50%	2015-11-03
Lomma	Violgatan	2000-talet	10	2	20,00%	2015-11-03
Totalt 2000-tals område			252	110	43,65%	
Kävlinge	Havrevägen	2010-talet	16	14	87,50%	2015-11-09
Kävlinge	Johanna wolls vägen	2010-talet	21	16	76,19%	2015-11-09
Kävlinge	Kornvägen	2010-talet	23	15	65,22%	2015-11-09
Kävlinge	Nyponrosvägen	2010-talet	9	5	55,56%	2015-11-09
Kävlinge	Åkerrosvägen	2010-talet	14	7	50,00%	2015-11-09
Kävlinge	Äppelrosvägen	2010-talet	8	6	75,00%	2015-11-09
Totalt 2010-tals område			91	63	69,23%	
Totalt			1013	314	31,00%	